

TÜRK VATANDAŞLIĞININ EVLENME SEBEBİYLE KAZANILMASINDA ARANAN “AİLE BİRLİĞİ İÇİNDE YAŞAMA” ŞARTININ DEĞERLENDİRİLMESİ

*EVALUATION OF THE “LIVING WITHIN FAMILY UNITY” REQUIREMENT IN THE ACQUISITION
OF TURKISH CITIZENSHIP BY REASON OF MARRIAGE*

Araştırma Makalesi
Necle ÖZTÜRK*
Serhat ÇELİK**

ÖZ

Evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasına Osmanlı Devletinden bu yana vatandaşlığa ilişkin kanunî düzenlemelerde yer verilmiştir. Yürürlükteki 5901 sayılı TVK’da da m. 16 hükmüyle Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına cevaz verilmiştir. Bu maddede, söz konusu şekilde Türk vatandaşlığının kazanılmasında aslî şartlardan biri olarak “aile birliği içinde yaşama” şartı düzenlenmiştir. Buna göre, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen yabancı, eşiyle aile birliği içinde yaşamalıdır. Aile birliği içinde yaşama şartına, esasen 403 sayılı TVK’nın 4866 sayılı Kanunla değişik m. 5 hükmünde yer alan “fiilen birlikte yaşama” şartı temel teşkil etmektedir. Ne var ki bu şartın ne anlama geldiği konusunda ne kanunda ne yönetmelikte ne de hükmün gerekçesinde herhangi bir açıklık bulunmaktadır. Başka bir anlatımla, “aile birliği içinde yaşama” ile anlaşılması gereken sürekli aynı çatı altında yaşamak mıdır ya da bu koşul hangi hâllerde tatil edilmiş olur gibi hususlar muğlaktır. Bu hususta yetkili makam olan İçişleri Bakanlığı da aile birliği içinde yaşama koşulunun gerçekleşmediğini gerekçe göstererek ret kararları vermekte, bu kararlar da sıklıkla yargıya taşınmaktadır. Bu nedenle incelemeye değer görülen konuyu ele alırken öncelikle Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin mülga ve pozitif

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1922731

Makalenin Geliş Tarihi: 03.04.2026

Makalenin Kabul Tarihi: 04.09.2026

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

E-posta: ozturknecla@akdeniz.edu.tr

ORCID: 0000-0003-1259-980X

** Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

E-posta: serhatcelik@akdeniz.edu.tr

ORCID: 0000-0003-1107-0592

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

düzenlemelere yer verilmiş, daha sonra “aile birliği içinde yaşama” kavramı üzerinde durularak bu koşulun vatandaşlık hukukundaki görünümüne vurgu yapılmıştır. Daha sonra söz konusu kavrama ilişkin idare hukuku perspektifinden bilgilere yer verilmiştir ve bu çerçevede incelemeler yapılmıştır. Çalışmanın son kısmında ise eşlerin fiilen birlikte yaşamasına imkân vermeyen, ayrılık, boşanma, hükümlülük veya tutukluluk, mesleğin icrası, eğitim, tedavi gibi bazı durumların Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasında aile birliği içinde yaşama şartına etkisi yargı kararları ve doktrindeki görüşler çerçevesinde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Vatandaşlığının Evlenme Sebebiyle Kazanılması, Aile Birliği İçinde Yaşama, Fiilen Birlikte Yaşama, İdarenin Takdir Yetkisi, Gerçek Evlilik

ABSTRACT

The concept of acquiring citizenship by reason of marriage has been included in legal regulations since the Ottoman Empire. The current Turkish Nationality Law No. 5901, Article 16, also permits the acquisition of Turkish citizenship by reason of marriage. One of the primary conditions for acquiring citizenship in this manner is “living in family unity.” This requirement is based on the principle of “cohabitation” from the previous law (Article 5 of Law No. 403, amended by Law No. 4866). However, neither the law nor its rationale provides clarity on what constitutes “living in family unity”. In other words, it is unclear whether this means continuously living under the same roof or under what circumstances this condition is considered fulfilled. The Ministry of Interior, as the competent authority, often cites the failure to meet this condition as a reason for rejection decisions, which are frequently appealed in court. Therefore, this study examines the historical and current legal frameworks for acquiring Turkish citizenship by reason of marriage, focusing on the concept of “living in family unity.” It highlights the legal implications of this condition in citizenship law. Subsequently, information regarding the concept in question from an administrative law perspective is provided and studies have been conducted within this framework. In the final part of the study, the impact of situations that prevent spouses from living together such as separation, divorce, imprisonment, professional obligations, education, or medical treatment is analyzed within the context of judicial decisions and scholarly opinions.

Keywords: Acquisition of Turkish Citizenship by Reason of Marriage, Living Within Family Unity, Actual Cohabitation, Administrative Discretion, Genuine Marriage

EXTENDED SUMMARY

In Turkish Citizenship Law No. 5901 (TVK), one of the essential conditions for acquiring Turkish citizenship by reason of marriage is the “living within family unity” requirement. This requirement is based on the actual cohabitation condition stipulated in Article 5 of the repealed Turkish Citizenship Law No. 403, as amended by Law No. 4866. The primary purpose of this amendment, introduced in 2003, was to prevent fraudulent marriages and to avoid the abuse of the right to acquire Turkish citizenship by reason of marriage. Additionally, by granting discretionary power to the administration, the legislator intended to ensure that the marriage leading to the acquisition of Turkish citizenship was a genuine one.

In Turkish law, there is no clear definition of what should be understood by the concept of living within family unity, leading to conceptual confusion. The phrase appears in different forms across legal regulations, such as “living within family unity”, “living within marital unity” and “actual cohabitation”. Furthermore, while the 2003 amendment to Law No. 403 introduced the condition of actual cohabitation, the 2004 Regulation expanded this condition to “actual cohabitation except in cases of force majeure”. This amendment aimed to prevent unjust outcomes resulting from a rigid application of the law. The need for a separate regulation on this matter also underscores the necessity of such an adjustment. In addition, studies have been conducted within the framework of administrative law regarding the condition of living within family unity. The nature of the concept has been examined in terms of the discretion of the administration, and assessments on the subject have been included.

Regarding the “living within family unity” requirement in Article 16/1-a of Law No. 5901, it appears to be a softened version of the “actual cohabitation” condition in Law No. 403. Since the second half of the 20th century, advancements in communication and transportation have increased interactions between nationals of different states, leading to a rise in international marriages. Therefore, replacing the term “actual cohabitation” with “living within family unity” in Law No. 5901 appears to be a well-founded choice. However, while a detailed regulation on this requirement was introduced in the 2004 Regulation under Law No. 403, no such regulation exists in the context of Law No. 5901. Despite the inclusion of the family unity requirement in Law No. 5901, neither the Regulation on The Implementation of The Turkish Citizenship Law nor the provision’s rationale provides clarity on its implementation.

This study also examines the family unity requirement in cases where actual cohabitation is impossible. In this context, the impact of separation on the requirement of living within family unity and, consequently, on the acquisition of Turkish citizenship by reason of marriage is analyzed. A legal separation does not terminate the marital union, raising the question of what happens if a separation ruling is issued after the application process (during the application, review, and investigation phases). In such cases, it is argued that the requirement of living within family unity should be suspended during the separation period, but if the parties divorce, the marriage will be dissolved, and the requirement will no longer be met. If the couple re-establishes their shared life after a separation decision, the family unity condition should resume from where it left off.

Regarding divorce, an important issue is how divorce cases filed on the grounds of the Turkish spouse's fault (such as adultery, attempted murder, cruel or degrading treatment, commission of a dishonorable crime, abandonment, etc.) affect the family unity requirement. In this regard, it is evident that the application for Turkish citizenship by reason of marriage should be submitted before the divorce case is filed. Moreover, a decision on the foreign spouse's application should be issued by the competent authority before the marriage is dissolved by divorce. Otherwise, the dissolution of the marriage would nullify the requirement that the marriage must still be in effect at the time of the application. It is recommended that an explicit provision be added to Law No. 5901, Article 16/2-a, to address this issue, similar to the existing provision. Likewise, including a similar clause in the Regulation on The Implementation of The Turkish Citizenship Law, as in the 2004 Regulation, would be appropriate.

Concerning presumed death and legal absence, as these situations have retroactive legal effects, the foreign spouse must apply for Turkish citizenship by reason of marriage before such circumstances arise. In this regard, it would be appropriate to introduce a provision similar to Article 16/2 of Law No. 5901. Since a declaration of legal absence establishes the presumption of death, and the presumption of death produces the same legal effect, these situations should be evaluated within the framework of Article 16/2 of Law No. 5901.

The study also addresses cases where actual cohabitation is not possible due to reasons beyond the foreign spouse's control, such as the Turkish spouse's imprisonment or detention. In such cases, if the spouses are still able to communicate and maintain emotional bonds to some extent, it should be considered that the requirement of living within family unity is fulfilled.

Additionally, situations where spouses are separated due to professional duties, education, or medical treatment -thus preventing actual cohabitation- are examined. The concept of living within family unity does not necessarily require continuous physical cohabitation; in the ordinary course of life, force majeure circumstances may make this impossible. Therefore, in such cases, the presence of an emotional bond and the continuation of the family unit should be sufficient to satisfy the family unity requirement.

GİRİŞ

Türk hukukunda evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılması Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren tüm vatandaşlık kanunlarında yer almış bir müessesedir. Sırasıyla 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu¹, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (403 sayılı TVK)² ve yürürlükteki 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda (5901 sayılı TVK)³ vatandaşlığın evlenme sebebiyle kazanılmasına cevaz verilmiştir. Yabancı bir devlet vatandaşının bir Türk vatandaşıyla evlenmesi sebebiyle Türk vatandaşlığını kazanabilmesi 5901 sayılı TVK m. 16'daki koşulları sağlaması ve bu yönde başvuruda bulunmasıyla gerçekleşmektedir. Ancak hem söz konusu koşulların sağlanması hem bir Türkle evli olmak, 5901 sayılı TVK m. 10/1 gereğince, Türk vatandaşlığını doğrudan kazandırmaz; bu hususta yetkili makam olan İçişleri Bakanlığının takdir yetkisi mevcuttur.

Bu çalışmanın amacı, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen yabancı eşin, vatandaşlık başvurusu yaptıktan sonra, eşlerin fiilen birlikte yaşamasının mümkün olmadığı bazı durumların (ayrılık, boşanma, hükümlülük veya tutukluluk, mesleğin icrası, eğitim veya tedavi gibi) ortaya çıkması hâlinde ne olacağı sorusuna yanıt aramaktır. Bu yanıt aranırken öncelikle Türk hukukunda evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasına ilişkin düzenlemeler incelenecek, daha sonra, 5901 sayılı TVK'da Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasının aslî şartlardan biri olan “aile birliği içinde yaşama” şartı ele alınacaktır. Söz konusu şartın temelini, esasen mülga 403 sayılı TVK m. 5 hükmünde yer alan “fiilen birlikte yaşama” koşulu oluşturur. 403 sayılı TVK'da “fiilen birlikte yaşama” koşulu 5901 sayılı TVK'da yerini “aile birliği içinde yaşama” koşuluna bırakmıştır. Kanun koyucunun neden kavram değişikliğine gittiği ve aile birliği içinde yaşama kavramını tercih ettiği, bu kavramın anlamı, Anayasal ve yasal düzenlemelerde nasıl kullanıldığının tespit edilmesi gibi konular çalışmanın ikinci kısmında incelenecektir. Ek olarak, yetkili makamın takdir yetkisi söz konusu olduğu için “aile birliği içinde yaşama” ibaresi idare hukuku bakımından da ele alınacaktır.

¹ RG: 04.06.1928 - 904.

² RG: 22.02.1964 - 11638. Bundan böyle “403 sayılı TVK” olarak anılacaktır.

³ RG: 12.06.2009 - 27256. Bundan böyle “5901 sayılı TVK” olarak anılacaktır.

Çalışmanın son kısmında ise eşlerin fiilen birlikte yaşamasının mümkün olmadığı bazı durumların ortaya çıkması hâlinde aile birliği içinde yaşama koşulunun akıbeti meselesi yargı kararları ve doktrinindeki görüşler çerçevesinde değerlendirilecektir.

I. TÜRK HUKUKUNDA EVLENME SEBEBİYLE VATANDAŞLIK KAZANILMASINA İLİŞKİN DÜZENLEME

A. Genel Olarak

12.06.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5901 sayılı TVK'da Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması, 403 sayılı TVK'nın, 4866 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla (4866 sayılı Kanun)⁴ değişikliğe uğrayan m. 5 hükmünde yer alan düzenlemeyle paralel şekilde ihdas edilmiştir.⁵ Buna karşın, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması, 403 sayılı TVK'da kanun yoluyla vatandaşlık kazanma türlerinden; 5901 sayılı TVK'da ise yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanma türlerinden biri olarak düzenlenmiştir. 5901 sayılı TVK m. 16'da öngörülen koşulları sağlayan yabancı, evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanabilmek için başvuruda bulunabilecektir. Ancak 5901 sayılı TVK m. 10/1 uyarınca, kişinin, Kanunda öngörülen şartları şahsında gerçekleştirmesinin, vatandaşlığın kazanılmasında kendisine mutlak bir hak bahşetmeyeceği vurgulanmalıdır. İdareye tanınan bu takdir yetkisi, vatandaşlığın evlenme sebebiyle kazanılmasında devletin hükümlerlik / egemenlik yetkisinin göz önüne alındığını açık bir şekilde göstermektedir. Nitekim vatandaşlık

⁴ RG: 12.06.2003 - 25136.

⁵ Anılan düzenlemeye göre, “Bir Türk vatandaşı ile evlenme, kendiliğinden Türk vatandaşlığını bahşetmez. Ancak, bir Türk vatandaşı ile evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar, en az üç yıldan beri evli olmaları, fiilen birlikte yaşamaları ve evliliğin devamı kaydıyla, yurt içinde en büyük mülkî idare amirliklerine, yurt dışında ise Türk konsolosluklarına yazılı olarak başvuruda bulunabilirler. Başvuru üzerine İçişleri Bakanlığınca yapılacak inceleme ve soruşturma sonucunda, aranan şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler, bu durumun tespitine ilişkin karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanırlar.

Ancak, bir Türk vatandaşı ile evlenen yabancı, evlenmekle eski vatandaşlığını kaybediyorsa Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanır.

Evlilik yoluyla Türk vatandaşlığını kazananlar, evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde, akitte hüsnüniyetli iseler Türk vatandaşlığını muhafaza ederler.

Butlanına karar verilmiş evlenmeden olan çocuklar ana veya babaları hüsnüniyetli olmasalar dahi Türk vatandaşlığını muhafaza ederler.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlar Kurulunca çıkartılacak yönetmelikle belirlenir”.

hukukuna ilişkin temel bir düzenleme olan Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi (AVS)⁶ esas alınarak hazırlanan⁷ 5901 sayılı TVK Tasarısında, evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasının yetkili makam kararının öngörülmesinin AVS ile uyumlu olduğu belirtilmektedir.⁸

B. Koşullar

Bir Türk vatandaşı ile evlenmenin kişiye bu yolla doğrudan Türk vatandaşlığını kazandırmayacağı 5901 sayılı TVK m. 10/1 ve m. 16/1 hükmünün bir gereğidir. Kanunun m. 16 hükmü uyarınca, vatandaşlığın evlenme sebebiyle kazanılabilmesi için üçü başvuru şartı, üçü aslî şart olarak nitelendirilen koşulların sağlanması gerekmektedir. Öncelikle, başvuru şartı olarak; bir Türk vatandaşıyla evli olma, bu evliliğin en az üç yıldan beri mevcut olması ve söz konusu evliliğin hâlihazırda devam ediyor olması koşulları karşılanmalıdır.⁹ Aslî şart olarak; aile birliği içinde yaşama, evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama ve millî güvenlik ve kamu düzeni açısından

⁶ Sözleşmenin İngilizce metni için bkz. “European Convention on Nationality” Erişim Tarihi: Aralık 11, 2024, <https://rm.coe.int/168007f2c8>. Türkiye, AVS’ye taraf değildir.

⁷ 5901 sayılı TVK’nın Genel Gereğesinde, Avrupa Birliği (AB) düzeyinde vatandaşlık alanında AVS’nin temel alınması gerektiği yönünde eğilim olduğu, dolayısıyla AVS’ye taraf olmanın devletimizin AB üyeliği sürecinde gündeme gelmesinin muhtemel olduğu ifade edilmiştir. Bkz. “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/458)” (2009) 45 S. Sayısı (90) TBMM Tutanak Dergisi 2-3, Erişim Tarihi: Aralık 17, 2024, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c045/tbmm23045095.pdf>. Bu hususta başka bir ibare de 4866 sayılı Kanunun Genel Gereğesinde yer almaktadır. Genel Gereğe metninde, 403 sayılı TVK’nın, Devletimizin de imzalamayı düşündüğü AVS göz önüne alınarak değerlendirmeye tâbi tutulduğu ve bu kapsamda 4866 sayılı Kanun Tasarısında öngörülen değişikliklerin yapılması gerekli görülmüştür. Bkz. “Türk Vatandaşlığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/482)” (2003) 16 S. Sayısı (115) TBMM Tutanak Dergisi 9, Erişim Tarihi: Aralık 17, 2024, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089.pdf>.

⁸ Gülin Güngör, *Tâbiyet Hukuku*, 12. Baskı (Yetkin Yayınları 2024), 148. AVS m. 4/1-d hükmüne göre, evlenme yoluyla vatandaşlık kazanılmasına ilişkin, Sözleşmeye taraf bir devletin vatandaşıyla yabancı arasında gerçekleşen evlilik veya söz konusu evliliğin sona ermesi ya da evlilik sırasında eşlerden birinin vatandaşlığını değiştirmesi, diğerinin vatandaşlığına kendiliğinden tesir etmez.

⁹ Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin Kanunda öngörülen başvuru şartları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ergin Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 31. Baskı (Filiz Kitabevi, 2023), 98; Rona Aybay, Nimet Özbek ve Gizem Ersen Perçin, *Vatandaşlık Hukuku* (Siyasal Kitabevi, 2019), 133-134; Turgut Turhan ve Feriha Bilge Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. Baskı (Yetkin Yayınları, 2017), 97-98; Güngör, *Tâbiyet Hukuku*, 150 vd.; Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 19. Baskı (Rehber Yayıncılık, 2023), 92 vd.; B. Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 9. Baskı (Beta Yayınevi, 2022), 167-168.

engel teşkil edecek bir durumun bulunmaması koşulları sağlanmalıdır.¹⁰ 5901 sayılı TVK m. 16'nın ifade tarzının, vatandaşlığı bu şekilde kazanmak isteyen kişiden beklenen vasıflardan ziyade evlilik birliğinin yürütülmesine ilişkin koşulları sıralayarak ideal bir evlilik tasviri yaptığı ifade edilmektedir.¹¹ Esasen söz konusu aslî şartlarla, Türk vatandaşlığı sıfatının haiz olduğu saygın statünün evlilikten beklenen saygınlıkla bağdaştırılmaya çalışıldığı söylenebilir.¹² Kanunun m. 16 hükmünde öngörülen şartlar yetkili makam tarafından değerlendirilerek kişinin Türk vatandaşlığını kazanıp kazanmadığına ilişkin karar verilir. Bu hususta yetkili makam ise 5901 sayılı TVK m. 19/1 ve Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (TVKUİY)¹³ m. 29 gereğince İçişleri Bakanlığı olup, 5901 sayılı TVK m. 10/1'e göre Bakanlığın bu hususta takdir yetkisi mevcuttur. Bununla birlikte, bir Türk vatandaşı ile evli yabancının bu evlilik sebebiyle Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için söz konusu evliliğin hem maddî hem şeklî olarak geçerli olması gerektiği; evliliğin geçerliliğinin ise konuya ilişkin kanunlar ihtilâfı kurallarına bağlı olduğu vurgulanmalıdır.¹⁴

¹⁰ Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin Kanunda öngörülen aslî şartlara ilişkin detaylı bilgi için bkz. Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 99-100; Aybay, Özbek ve Ersen Perçin, *Vatandaşlık Hukuku*, 134 vd.; Turhan ve Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku*, 98-99; Güngör, *Tâbiyet Hukuku*, 153 vd.; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 95 vd.; Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 168 vd.

¹¹ Fatma Elif Çelik, "Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşı Olma Taleplerinden Doğan Uyuşmazlıklara İlişkin Yargılamalarda Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kısıtası," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 49 (2022): 397.

¹² Çelik, "Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kısıtası," 419.

¹³ RG: 06.04.2010 - 27544. Bundan böyle "TVKUİY" olarak anılacaktır.

¹⁴ Evliliğin maddî bakımdan geçerliliği, MÖHUK m. 13/1 çerçevesinde tespit edilir. Anılan hükme göre, evlenme ehliyeti ve şartları, eşlerin her birinin evlenme anındaki millî hukukuna göre tespit edilir. Evliliğin şeklî bakımdan geçerliliği ise MÖHUK m. 13/2 uyarınca, evliliğin yapıldığı devlet hukukuna tâbidir. MÖHUK uyarınca evliliğin geçerliliği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ergin Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, 23. Baskı (Beta Yayınevi, 2021), 237 vd.; Aysel Çelikel ve B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 17. Baskı (Beta Yayınevi, 2021), 229 vd.; Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 13. Baskı (Vedat Kitapçılık, 2020), 133 vd.; Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 11. Baskı (Beta Yayınevi 2024), 147 vd.; Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 8. Baskı (Savaş Yayınevi, 2022), 325 vd.; Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, 2. Baskı (Yetkin Yayınları, 2021), 141 vd.; Sibel Özel, Mustafa Erkan, Hatice Selin Pürselim ve Hüseyin Akif Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 3. Baskı (On İki Levha Yayınevi, 2024), 246 vd.; Ziya Akıncı ve Cemile Demir Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku* (Vedat Kitapçılık, 2010), 15 vd. Evlenmenin şeklinin yapıldığı devlet hukukuna tâbi olacağına dair MÖHUK m. 13/2 hükmüne paralel olarak, 07.11.1985 tarihinde yürürlüğe giren Evlendirme Yönetmeliğinde de düzenlemeler mevcuttur. Bkz. Evlendirme Yönetmeliği, RG: 07.11.1985 - 18921. Evlendirme Yönetmeliği m. 11/1 uyarınca, bir Türk vatandaşı ile yabancı, yurt dışında bulundukları ülkenin evlendirmeye yetkili makamları huzurunda evlenebilir ve bu evlenme Türk mevzuatına, diğer

Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin olarak daha önce düzenlenmemiş bir hüküm 5901 sayılı TVK m. 16/2 ile getirilmiştir. Anılan hüküm uyarınca, Kanunda öngörülen şartları sağlayıp da Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak için başvuran kişinin, başvurudan sonra Türk vatandaşı eşinin ölmesi nedeniyle evliliğinin sona ermesi durumunda aile birliği içinde yaşama şartı aranmaz. Kanunun m. 16/3 hükmünde ise bir Türk vatandaşıyla evlenmesi sebebiyle Türk vatandaşlığını kazanan yabancıların, evlenmeyi gerçekleştirirken iyiniyetli olmaları hâlinde evlenmenin butlanına karar verilse bile Türk vatandaşlığını muhafaza edecekleri düzenlenerek, bu hususta 403 sayılı TVK'daki tutum sürdürülmüştür.¹⁵

C. Yetkili Makam ve Başvuru Usulü

Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması için yurt içinde başvurulacak makam, 5901 sayılı TVK m. 37 uyarınca, ikamet edilen yer valiliğidir. Başvurular şahsen veya bu hakkın kullanımına ilişkin vekâletname ile yapılır.¹⁶ TVKUİY m. 27 gereğince, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak üzere başvuran ve Kanunda öngörülen şartları taşıdığı tespit edilen yabancı hakkında TVKUİY m. 26'da belirtilen belgelerden¹⁷

bir deyişle, Türk Milletlerarası Özel Hukuk Kurallarına aykırı olmamak koşuluyla Türkiye'de de geçerli olur. Belirtmek gerekir ki MÖHUK m. 2/3 uyarınca, evlilik, aile hukukuna ilişkin bir müessese olduğundan bu hususta atıf kuralı dikkate alınacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, 145 vd.; Çelikel ve Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 106 vd.; Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 39-40; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 59 vd.; Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 229 vd.; Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, 86 vd.; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 109 vd.; Akıncı ve Demir Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku*, 3-4. Bununla birlikte, MÖHUK m. 3 gereğince, aksine düzenleme olmadıkça, yetkili hukukun tayininde vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutad mesken esaslarının uygulandığı hâllerde dava tarihindeki durumların esas alınacağı unutulmamalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, 31 vd.; Çelikel ve Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 162 vd.; Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 47; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 52 vd.; Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 271 vd.; Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, 40-41; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 170.

¹⁵ TMK m. 156'ya göre, batıl bir evliliğin sona ermesi ancak hâkimin kararıyla mümkündür. Buna karşın, evlilik, mutlak butlanın söz konusu olması durumunda bile hâkim kararına kadar geçerli bir evlilik gibi hüküm doğurur. TMK m. 158/1 uyarınca, evlenmede iyiniyetli olan eş, evlenmenin butlanına karar verilse bile evlenmeyle kazandığı kişisel durumunu muhafaza eder.

¹⁶ "VAT-6" kodlu form için bkz. "Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması Başvuru Formu," Erişim Tarihi: Şubat 11, 2025, https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/Formlar/Vatandaslik/Vat6_Evlenme.pdf.

¹⁷ Söz konusu düzenlemede belirtilen belgeler şunlardır; "isteği belirten form dilekçe, Türk vatandaşı eşe ait başvuru makamlarınca sistemden alınan nüfus kayıt örneği; kişinin hangi devlet vatandaşı olduğunu gösteren pasaport veya benzeri belge, vatansız ise temininin mümkün olması hâlinde buna ilişkin belge,

oluşan dosya düzenlenir. Daha sonra ise yabancı hakkında soruşturma yapılması için il emniyet müdürlüğüne talepte bulunulur. TVKUIY m. 28 gereğince, söz konusu yabancının aile birliği içinde yaşayıp yaşamadığı olgusu il emniyet müdürlüğü tarafından araştırılır ve bunun sonucunda oluşan olumlu veya olumsuz kanaat soruşturma formuna açıkça yazılır. Soruşturması tamamlanan yabancının dosyası il nüfus ve vatandaşlık müdürlüğüne iade edilir. Dosya daha sonra gerekli inceleme ve araştırma yapılmak üzere Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonuna (VBİK)¹⁸ gönderilir. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne yayımlanan 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Açıklamada (NVİ Açıklama)¹⁹ da aynı hususlar zikredilmiştir.²⁰ TVKUIY m. 29 uyarınca, eşler, ayrı ayrı ve birlikte olacak şekilde VBİK tarafından mülakata tâbi tutularak, evliliğin gerçek olup olmadığı ya da vatandaşlık kazanma hedefiyle yapılıp yapılmadığı araştırılır.²¹ Mülakat neticesinde oluşan kanaat, VBİK tarafından mülakat formuna yazılır ve dosya daha sonra, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüğü tarafından, karar alınmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir. Bu noktada, VBİK'in görevinin, yalnızca konuya ilişkin şartların sağlanıp sağlanmadığının tespitinden ibaret olduğu, herhangi bir şekilde bir takdir yetkisi kullanmasının söz konusu

kişinin kimlik bilgilerini gösteren doğum belgesi veya nüfus kayıt örneği gibi belge, yerleşim yeri Türkiye’de bulunuyor ise en son tarihli ikamet izni, herhangi bir suç nedeniyle hakkında kesinleşmiş mahkeme kararı bulunuyor ise onaylı bir örneği, kişinin doğum tarihinin ay ve günü bulunmuyorsa, doğum tarihinin tamamlanması için ülkesinin yetkili makamlarından alınmış belge, belgenin temin edilememesi hâlinde ise 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 39’uncu maddesi gereğince işlem yapılmasını kabul ettiğine dair imzalı beyanı, hizmet bedelinin Maliye veznesine yatırıldığını gösteren makbuz”.

¹⁸ 5901 sayılı TVK m. 18 uyarınca, “Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu” olarak adlandırılan ve illerde oluşturulan komisyonlar, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen yabancıların gerekli başvuru şartlarını taşıyıp taşımadıklarını tespit eder. Komisyonun oluşumu, çalışma usulü ve görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cemil Güner, “İdari Bir Kurul Olarak Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu,” *Türk İdare Dergisi*, S. 501 (2025): 82 vd.

¹⁹ Bkz. “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Açıklama,” Erişim Tarihi: 8, 2025, https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/genelge/5901Sayili_Turk_V_atandasligi_Kanuna_Gore_Aciklama2009.pdf. Bundan böyle “NVİ Açıklama” olarak anılacaktır.

²⁰ TVKUIY m. 28 ile aynı yönde bkz. NVİ Açıklama par. 2.4.5, 7-8.

²¹ Söz konusu düzenlemenin vatandaşlığın kanuniliği ilkesine aykırılık teşkil ettiği yönündeki görüş için bkz. Aybay, Özbek ve Ersen Perçin, *Vatandaşlık Hukuku*, 140. Gerek il emniyet müdürlüğü raporunun gerek VBİK raporunun, açık ve anlaşılabilir olmaması, detaylı incelemelere dayanmaması ve raporlar arasında çelişki olması karşısında Danıştay, davalı idareler aleyhine kararlar vermektedir. Bkz. Danıştay 10. D., T. 11.11.2020, E. 2016/13096, K. 2020/4730; Danıştay 10. D., T. 02.11.2020, E. 2016/16078, K. 2020/4353. Kararlar için bkz. Erişim Tarihi: Şubat, 28, 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>.

olmayacağı vurgulanmalıdır.²² Dolayısıyla VBİK'in görevi, yetkisi dâhilinde bir rapor hazırlamak, varsa eksiklikleri tamamlamak ve son olarak bu hususta hazırlamış olduğu dosyayı İçişleri Bakanlığına göndermekle sınırlıdır.²³

Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasında yurt dışında başvurulacak makam ise 5901 sayılı TVK m. 37 uyarınca dış temsilcilikler, diğer bir deyişle, büyükelçilikler, başkonsolosluklar ve konsolosluklardır. Başvurular şahsen veya bu hakkın kullanımına ilişkin vekâletname ile yapılır. TVKUIY m. 30 uyarınca, Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunan ve gerekli koşulları sağladığı tespit edilen yabancı adına m. 26'da zikredilen belgelerden oluşan dosya düzenlenir. Daha sonra, VBİK'in yaptığı gibi, eşler ayrı ayrı ve birlikte olacak biçimde, konsolosluk yetkilileri tarafından mülâkata tâbi tutularak evliliğin gerçek olup olmadığı ya da Türk vatandaşlığını kazanma hedefiyle yapılıp yapılmadığı tespit edilir. Mülâkat neticesinde oluşan kanaat mülâkat formuna açıkça yazılır. Son olarak, yabancının bulunduğu ülkenin kanunlarının izin vermesi hâlinde sabıka kaydı istenir. Ek olarak, yabancının, bahse konu evliliğinin resmî bir kaydının mevcut olup olmadığı araştırılır ve elde edilen bilgi ve belgelerle birlikte dosya karar alınmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir.²⁴ Bu hususta ayrıca TVKUIY m. 72 de zikredilmelidir. Anılan düzenleme uyarınca, “ (1) Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı hakkında yerleşim yerinin bulunduğu güvenlik birimlerince soruşturma, Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğünce de arşiv araştırması yapılır. Komisyon tarafından gerekli görülmesi halinde kamu görevlileri aracılığı ile soruşturma yaptırılabilir.

(2) Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı hakkında 28 inci madde uyarınca yerleşim yerinin bulunduğu güvenlik birimlerince yapılan soruşturma sonucunda evliliğin Türk vatandaşlığını kazanmak amacıyla yapılıp yapılmadığına dair olumlu veya olumsuz bir kanaate varılamaması halinde Türk vatandaşı eşin yakınlarının

²² Rifat Erten, “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması,” içinde Prof. Dr. Fırat ÖZTAN'a Armağan I. Cilt (Turhan Kitabevi, 2010), 945-946; Rifat Erten, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler,” Ankara Barosu Dergisi, S. 4 (2008): 52-53.

²³ Erten, “Türk Vatandaşlığının Kazanılması,” 946; Erten, “Tasarı Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler,” 53.

²⁴ Aynı yönde bkz. NVİ Açıklama par. 2.4.6, 8.

ifadelerine de başvurulmak suretiyle kanaat oluşuncaya kadar periyodik olarak soruşturma işlemine devam edilir.

(3) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının usulleri ilgili kurumlarla birlikte Bakanlıkça belirlenir.

(4) Türk vatandaşlığını kazanmak veya kaybetmek isteyen kişi hakkında yapılan araştırma ve soruşturma bir yıl geçerlidir, ancak gerekli görülen hallerde bu süre beklenmeksizin yeniden araştırma ve soruşturma yaptırılabilir”.

II. AİLE BİRLİĞİ İÇİNDE YAŞAMA ŞARTI

A. Kavram

Türk hukukunda “aile birliği” kavramının tanımı yapılmadığı gibi kavram birliği de bulunmamaktadır. Nitekim Anayasada²⁵ “aile birliği”, 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda (TMK)²⁶ “evlilik birliği”, 5901 sayılı TVK’da ise her iki kavramın birlikte kullanıldığını görüyoruz.

“Aile birliği” kavramının kullanıldığı Anayasa m. 62 hükmünde, devletin, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alacağı ifade edilmiştir. Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde²⁷ ise devletin, yabancı ülkelerdeki Türklerin aile birliğini sağlamakla ve parçalanmış ailelerin sorunlarının çözümüne yardımcı olmakla ödevlendirildiği belirtilmiştir. Görüldüğü üzere, Anayasada “aile birliği” kavramı tercih edilmiştir. Kanaatimizce bu ifadenin tercih edilmesinin nedeni, hâlihazırda devam eden evliliklerde aile olma duygusunu vurgulamaktır. Anayasada belirtilen “aile birliğinin sağlanması” ibaresiyle, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ailelerinin Türkiye’de olabileceğinin göz önünde bulundurulduğu ve bu

²⁵ RG: 20.10.1982 - 17844.

²⁶ RG: 08.12.2001 - 24607.

²⁷ Bkz. “Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporu (1/463)” (1982) 7 S. Sayısı (166, 166’ya 1. Ek) Danışma Meclisi Tutanak Dergisi 36, Erişim Tarihi: Şubat 15, 2025, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c007/dm__02007120.pdf.

ifade ile fiilen birlikte yaşayamayan eşler arasında aile olma duygusunun ön plânda tutulduğu kanısındayız.

TMK’da “aile birliği” yerine “evlilik birliği” kavramı tercih edilmiştir. 5901 sayılı TVK’da ise hem “aile birliği” hem “evlilik birliği” ibaresi kullanılmıştır. Bunlardan hareketle, kanun koyucunun, 5901 sayılı TVK’da yer verilen “aile birliği” kavramını, TMK’da yer alan “evlilik birliği” ibaresine kıyasla daha yumuşak bir şekilde yansıttığını düşünüyoruz. Başka bir anlatımla, TMK’da yer almayan ancak 5901 sayılı TVK’da zikredilen “aile birliği” ibaresi, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen yabancı eş bakımından, aile birliği içinde yaşama şartının sağlanması noktasında evlilik birliğine ilişkin olası katı kuralların bu şart bakımından yumuşatıldığı izlenimi uyandırmaktadır. Doktrinde de kanun koyucunun, “aile birliği içinde yaşama” ibaresiyle eşlerin fiilen birlikte yaşamasından ziyade aile olma duygusunu ön plânda tutmayı tercih ettiği belirtilmiştir.²⁸ Ek olarak, Evlendirme Yönetmeliği m. 2/1-f’de de evlenmenin, aile kurma amacıyla yapılan bir sözleşme olduğu ifade edilmiştir.

Aile birliği içinde yaşama şartı, yabancıya Türk vatandaşlığını kazandıracak olan evlenmeye istinaden aranan bir şarttır. Söz konusu şart nedeniyle evlilik müessesesine, dolayısıyla aile hukukuna değinmek gerekir. Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin olarak, yetkili makam, aile birliği içinde yaşama şartı özelinde millî kanunlarındaki düzenlemeleri dikkate alma gereği duyabilir. Dolayısıyla bu çerçevede, TMK’da yer alan aile hukukuna ilişkin düzenlemeleri zikretmekte fayda vardır.

Eşler arasında evlilik birliği, TMK m. 185 uyarınca, evlenme ile kurulmuş olur. Eşler, evlilik birliğinin mutluluğunu birlikte sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine birlikte özen göstermek zorundadır. Ek olarak, birlikte yaşamakla, karşılıklı sadakatle ve birbirlerine yardımcı olmakla yükümlüdürler. Görüleceği üzere, hükümde eşlerin, kural olarak, birlikte yaşamak zorunda oldukları belirtilmiştir. Buna karşın, Kanunda bu durumun bazı istisnaları da düzenlenmiştir. Bu istisnalardan ilki, TMK m. 188/2’de yer alan, ailenin diğer ihtiyaçları için eşlerden birinin, ancak birliğin yararı açısından gecikmede sakınca bulunması ve diğer eşin hastalığı, başka bir yerde olması

²⁸ Özge Bilge, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 220.

veya benzeri sebeplerle rızası alınamaması durumlarında evlilik birliğini temsil edebileceğine ilişkin hükümdür. İkinci istisna, TMK m. 192’de yer alan, her iki eşin de meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini alma mecburiyetinin olmadığı, ancak bunların seçiminde ve yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararının dikkate alınacağına ilişkin düzenlemedir. Son istisna ise TMK m. 197/1’deki, eşlerden birinin, kişiliği, ekonomik güvenliği veya aile huzuru ortak hayat nedeniyle ciddi şekilde tehlikeye düştüğü takdirde ayrı yaşama hakkına sahip olduğu yönündeki hükümdür. Ayrıca, TMK m. 197/3’e göre, eşlerden birinin, haklı bir neden olmadan, diğerinin birlikte yaşamaktan kaçınması veya ortak hayatın başka bir nedenle imkânsız bir duruma gelmesi hâlinde de ayrı yaşamayı talep edebileceği vurgulanmalıdır.

Türk Aile Hukukuna ilişkin olarak belirttiğimiz TMK hükümlerinden hareketle, 5901 sayılı TVK’da yer alan “aile birliği içinde yaşama” şartına ilişkin olarak, eşlerin mutlak surette birlikte yaşayamayacağı, hayatın olağan akışı gereği yabancı devlet vatandaşı olan eşin veya Türk vatandaşı eşin, istisnâ de olsa bazı durumlarda birlikte yaşama imkânının olamayacağı açıktır. Zira TMK’da da bu husus çeşitli maddelerde zikredilmiş ve ayrı yaşama hakkının söz konusu olabileceği durumlar düzenlenmiştir. Netice itibariyle, eşlerin, boşanma davası açılmadan da kanunen ayrı yaşama hakkı mevcuttur.

B. Vatandaşlık Hukukundaki Görünümü

1. 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda

Aile birliği içinde yaşama şartına ilişkin olarak 403 sayılı TVK’nın orijinal hâlinde herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. Ancak 2003 yılında 4866 sayılı Kanunla Türk hukukunda evlenme ile vatandaşlık kazanılması ilk kez belli şartlara tâbi tutulmuştur.²⁹ Bu şartlardan biri de “fiilen birlikte yaşama” koşuludur. 03.04.2003 tarihli

²⁹ Evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılması hususunda 4866 sayılı Kanunla getirilen değişiklikler hakkında detaylı bilgi için bkz. Gülin Güngör, “The Acquisition of Turkish Nationality by Way of Marriage Following the June 2003 Amendment,” *Ankara Law Review* 1, S. 1 (2004): 29 vd.; Fügen Sargın, “Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda Değişiklik Yapan 2003 Tarihli ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 53, S. 1 (2004): 27 vd.; Rona Aybay, *Vatandaşlık Hukuku*, 3. Baskı (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), 138 vd.

İçişleri Komisyonu Raporunda³⁰, evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanmada bazı koşulların neden kabul edildiğinin gerekçesi açıklanmıştır. Rapora göre, bahsi geçen değişiklikte evlilik müessesesinin saygınlığının korunmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Ülkemizin giren yabancıların, bazı bölgelerde illegal faaliyetlere girdiği ve bunun da toplum ahlâkını, toplum sağlığını ve aile düzenini bozduğu ifade edilmiştir. Ek olarak, bu kişilerin, ülkemizdeki yasa dışı faaliyetlerini ve hareket serbestilerini rahatça sürdürebilmek amacıyla muvazaalı evlilikler gerçekleştirdiği ve bu suretle vatandaşlık kazandıktan sonra boşandıkları belirtilmiştir. Yapılan değişiklikte de “Türk vatandaşlığı” sıfatının hak ettiği saygın statüye kavuşturularak evlilik müessesesinin kötüye kullanılmasının önüne geçildiği ifade edilmiştir. Netice itibarıyla, 4866 sayılı Kanunla getirilen konuya ilişkin değişiklikler ile amaçlanan, taraflar arasındaki evliliğin gerçek bir nitelikte olup olmadığının araştırılmasıdır.³¹

4866 sayılı Kanunla yapılan değişiklikte 403 sayılı TVK m. 5/5 hükmü, “*Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlar Kurulunca çıkartılacak yönetmelikle belirlenir*” şeklini almıştır. 4866 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden yaklaşık bir yıl sonra ise Türk Vatandaşı ile Evlenme Nedeniyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türk Vatandaşlığını Kazanmalarına İlişkin Yönetmelik (2004 tarihli Yönetmelik)³² kabul edilmiştir. Görüldüğü gibi, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin olarak, 403 sayılı TVK’nın yönetmeliğinde değişiklik yapmak yerine ayrı bir yönetmelik (2004 tarihli Yönetmelik) kabul edilerek konuya verilen önem gösterilmiştir. Zira 4866 sayılı Kanunla, Türk hukukunda ilk kez evlenmenin vatandaşlığa kendiliğinden etki etmeyeceği düzenlenmiş ve bu konuda o zamana kadar mevcut olan klâsik anlayış terkedilmiştir.

³⁰ İçişleri Komisyonu Raporu için bkz. “Türk Vatandaşlığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/482)” (2003) 16 S. Sayısı (115) TBMM Tutanak Dergisi 11 vd., Erişim Tarihi: Aralık 17, 2024, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089.pdf>.

³¹ Feriha Bilge Tanrıbilir, “Evlenme ve Vatandaşlık,” *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, S. 1 (2020): 3033.

³² Türk Vatandaşı ile Evlenme Nedeniyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türk Vatandaşlığını Kazanmalarına İlişkin Yönetmelik, RG: 24.05.2004 - 25471. Bundan böyle “2004 tarihli Yönetmelik” olarak anılacaktır.

4866 sayılı Kanunla getirilen değişikliklerden, bu çalışma bakımından önem arz eden, evlenme sebebiyle Türk vatandaşlığının kazanılmasında öngörülen fiilen birlikte yaşama şartıdır. Fiilen birlikte yaşama şartına ilişkin ise ne 4866 sayılı Kanunda ne söz konusu Kanunun Tasarısında ne Komisyon Raporlarında bir açıklık mevcuttur. Yalnızca 2004 tarihli Yönetmelik m. 2/2-a hükmünde, “mücbir sebepler dışında fiilen bir arada yaşamak” ibaresi yer almaktadır. Buradan hareketle, fiilen birlikte yaşama şartının, kanun hükmünün lafzından hareketle katı bir biçimde uygulanabileceği durumlarda hakkaniyetsizliğin ortaya çıkacağı düşünülerek konunun ayrıca bir yönetmelikle düzenlenme gereği duyulduğu kanaatindeyiz. 4866 sayılı Kanunun Madde Gerekçeleri kısmında³³ ise “fiilen birlikte yaşama” ibaresi dahi bulunmamakta olup, öngörülen şartlarla evliliğin muvazaalı bir nitelikte olup olmadığının çeşitli ölçütlerle tespit edilmesi ve başvurusunun güvenlik soruşturmasına tâbi tutulması uygulamasına geçildiği belirtilmiştir. Bu şekilde, en az üç yıldır bir Türk vatandaşıyla evli olup da evliliği hâlihazırda devam eden ve vatandaşlık başvurusu neticesinde yürütülen güvenlik amaçlı inceleme ve soruşturmada Türk vatandaşlığını kazanmasında sakınca görülmeyen kişinin vatandaşlık kazanabileceği ifade edilmiştir. Buradan hareketle, vatandaşlık kazanımına imkân sağlayan evliliğin ciddi bir nitelikte olması hedeflenerek, muvazaalı evliliklerin, bu şekilde vatandaşlık kazanılması bakımından kötüye kullanılmasının önüne geçmek için idareye takdir yetkisi verildiğini ifade etmek mümkündür.

2004 tarihli Yönetmelikte “mücbir sebepler dışında” ibaresinin yer almasının isabetli olduğunu düşünüyoruz. Zira mücbir sebep, hayatın her daim içinde olan, hâliyle hukuk biliminde de önemli yeri olan bir unsurdur. “Zorlayıcı neden” olarak da ifade edilen mücbir sebep, önceden göz önüne alınması ve bunun sonucunda ortadan kaldırılması mümkün olmayan, dış bir etkiden meydana gelen olay anlamına gelmektedir.³⁴ Dolayısıyla mücbir sebeplerin varlığının, bu hususta gerekli incelemeyi yapacak makamların dikkate alması gereken bir durum olduğu kanısındayız.³⁵ Doktrinde,

³³ Madde Gerekçeleri için bkz. “Türk Vatandaşlığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/482)” (2003) 16 S. Sayısı (115) TBMM Tutanak Dergisi 9-10, Erişim Tarihi: Aralık 17, 2024, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089.pdf>.

³⁴ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, 10. Baskı (Yetkin Yayınları, 2011), 1530.

³⁵ Aynı yönde bkz. Aybay, *Vatandaşlık Hukuku*, 144.

her ne kadar 403 sayılı TVK m. 5'in değişik biçimi bu şekilde genişletici bir yoruma uygun olmasa da amaca göre yorum yöntemiyle bu sonuca ulaşmanın mümkün olduğu belirtilmiştir.³⁶ Bu doğrultuda, örneğin, eşlerin farklı şehirlerde veya ülkelerde çalışmak zorunda oldukları için birlikte yaşayamadıkları hâllerde, 403 sayılı TVK m. 5/1'de öngörülen şartlar gereği, yabancı eşin Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak için gereken koşulları sağlayamayacağı da ileri sürülmüştür.³⁷ Somut olaya göre ortaya çıkabilecek ve mücbir sebep olarak nitelendirilebilecek durumlar son bölümde detaylıca inceleneceği için çalışmanın bu kısmında ele alınmayacaktır.

2. 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda

403 sayılı TVK'ya 4866 sayılı Kanunla getirilen “fiilen birlikte yaşama” şartı, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasını düzenleyen 5901 sayılı TVK m. 16 hükmünde belirtilen “aile birliği içinde yaşama” şartına temel teşkil etmektedir.³⁸ 5901 sayılı TVK'daki bu şartın, 403 sayılı TVK'daki hâline kıyasla, isabetli olarak, yumuşatıldığını düşünüyoruz.³⁹ Zira aksi bir tutum, bu şekilde Türk vatandaşlığını kazanmak isteyenler bakımından hakkaniyetsiz durumlara yol açabilecek nitelikte olurdu. Zira günümüzde eşler birçok sebebe bağlı olarak fiilen bir arada, diğer bir deyişle, aynı çatı altında yaşayamayabilir. Ancak bu durum, eşlerin evlenmeden doğan hak ve yükümlülüklerini yerine getirmediği anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla kanun koyucunun 5901 sayılı TVK m. 16 hükmünde, 403 sayılı TVK m. 5'ten farklı olarak, evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasına ilişkin koşullarda “fiilen birlikte yaşama” ibaresi yerine “aile birliği içinde yaşama” ibaresini tercih etmesi, kanaatimizce yerinde olmuştur.

Doktrinde, “aile birliği içinde yaşama” ibaresinin, fiilen birlikte yaşama hususunu da doğal olarak içerdiği, ancak eşlerin mücbir sebeplerin varlığı hâlinde geçici olarak birlikte yaşayamaması durumunu yok saymayan bir ifade olduğu, haklı olarak,

³⁶ Aybay, *Vatandaşlık Hukuku*, 144. Aksi yönde bkz. Sargın, “4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme,” 38.

³⁷ Güngör, “June 2003 Amendment,” 37.

³⁸ Söz konusu kavramların aynı olduğu yönünde bkz. Erten, “Türk Vatandaşlığının Kazanılması,” 942; Erten, “Tasarı Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler,” 50.

³⁹ Aynı yönde bkz. Bilge, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması,” 219.

belirtilmiştir.⁴⁰ Dolayısıyla aile olma duygusunun mevcudiyeti hâlinde, eşler geçici olarak fiilen bir arada yaşayamasa bile yabancı eşin, evliliğine istinaden Türk vatandaşlığını kazanmak için yaptığı başvuru, aile birliği içinde yaşama şartını sağlamadığı gerekçesiyle reddedilmemelidir.⁴¹ Bu şartın gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde, yetkili makam, evliliğin aile birliği kurma amacıyla yapıldığını saptayacak, böylelikle aile birliği kurma dışında çeşitli amaçlarla muvazaalı evlilikler akdedilmesinin önüne geçilecektir.⁴² Diğer bir anlatımla, aile birliği içinde yaşama kavramı ile evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanmada genel olarak temel husus olarak aranan, evliliğin gerçek bir nitelikte olması ve eşler arasında gerçek bir aile yaşamının mevcudiyeti kastedilmektedir.⁴³ Doktrinde, mücbir sebeplerin veya kaçınılması imkânsız beklenmedik olayların aile birliği içinde yaşamı mümkün kılmaması hâlinde, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin başvuruda aile birliği içinde yaşama şartının gerçekleşmiş olduğunun kabul edilmesinin hakkaniyetli olacağı belirtilmiştir.⁴⁴

⁴⁰ Güngör, *Tâbiyet Hukuku*, 152. Benzer yönde bkz. Erman Eroğlu, “Güncel Yargı Kararları Işığında Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramlarının İdarenin Takdir Yetkisi Bağlamında Değerlendirilmesi,” *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Özel Sayı: Prof. Dr. Mustafa Avcı'ya Armağan)* 6, S. 2 (2024): 1979. Mücbir sebeplerin, aile birliği içinde yaşama şartının içtihattan kaynaklı bir istisnası olduğu yönünde bkz. Rıza Furkan Çözme, *Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması* (Yetkin Yayınları, 2021), 61.

⁴¹ Güngör, *Tâbiyet Hukuku*, 152.

⁴² Turhan ve Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku*, 98.

⁴³ Vahit Doğan, “Aile Hukukundan Kaynaklanan Vatandaşlık Hukuku Sorunları,” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Atâ SAKMAR'a Armağan)*, S. 1 (2011): 247; Erdem, *Vatandaşlık Hukuku*, 169; Eroğlu, “Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramlarının Değerlendirilmesi,” 1979; Çözme, *Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması*, 61.

⁴⁴ Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 99; Merve Acun Mekengeç, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 43, S. 1 (2023): 255. Benzer yönde bkz. Çiçek Özgür, “Muvazaalı Evlenmelerin Türk Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 42 (2020): 318; Ayşe İclal Ümit ve Ebru Şensöz Malkoç, “Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Dergisi* 2, S. 3 (2024): 101; Bilge, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması,” 220. Konsolosluk işlemleri resmî internet sitesinde de bu yolla vatandaşlık kazanılmasına ilişkin olarak, eşlerin son üç yıldır birlikte yaşadıklarını ispatlayabilecek belgelerden; ikametgâh belgesi, ortak evin kira sözleşmesi, ortak tapu, banka hesabı, birlikte yaşanan eve ilişkin her türlü fatura gibi belgeler zikredilmiştir. Bkz. Erişim Tarihi: Mart 14, 2025, <https://www.konsolosluk.gov.tr/Procedure/ShowProcedureDetail/?procedureId=7&procedureDetailId=5049>. Söz konusu belgeler, eşler arasında aile birliğinin mevcut olduğuna ilişkin yetkili makamlar

Aile birliği içinde yaşama şartına ilişkin olarak TVKUIY m. 26/1-d hükmüne dikkat çekmek gerekir. Anılan düzenlemede, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak için başvuran yabancı adına başvuru makamlarınca düzenlenecek dosyaya, yabancının yerleşim yeri Türkiye’de bulunuyorsa en son tarihli ikamet izninin de ekleneceği belirtilmiştir.⁴⁵ Düzenlemeden hareketle, bu şekilde vatandaşlık kazanmak için yurt dışından başvuru gerçekleştirilebileceğine ilişkin TVKUIY m. 30 da göz önünde bulundurulduğunda, Türk vatandaşıyla evli yabancının, yerleşim yerinin yurt dışında olabileceği sonucuna varılabilir. Dolayısıyla anılan düzenlemeler çerçevesinde, eşlerin mutlak surette fiilen bir arada yaşayamayacağı sonucuna varmanın mümkün olduğu kanaatindeyiz.⁴⁶

Mahkeme kararlarının birçoğunda, aile birliği içinde yaşama olgusuna önem atfedildiği ve yabancı eşin evlilik sonrası yaşamı dikkate alınarak, 5901 sayılı TVK m. 16’da öngörülen şartların araştırıldığı gözlemlenmektedir.⁴⁷ Buna karşılık, yargı kararlarına konu olayların bazılarında, yabancı eşin, evlilikten önceki bir zaman diliminde ülkemize geldiği ve birtakım yasa dışı işlere karışarak takibata uğradığı; Türk vatandaşı eşin ise zaten çeşitli suçlar bakımından takibata uğradığı görülmektedir. Dolayısıyla bu tür durumlar dikkate alındığında, aile birliği içinde yaşama olgusunu, fiilen aynı çatı altında yaşama, birbirlerinin akrabalarının ne iş yaptığını bilme veya komşuları tarafında tanınmaya indirgemenin isabetinin tartışmaya açık olduğu, haklı olarak, belirtilmektedir. Bu hususta, yabancı eşin Türk toplumu ile uyumu, ülkemizdeki yasal ikamet süresi, yasal bir işinin mevcudiyeti, Türkçe okuma, yazma ve konuşabilme

tarafından kanaat oluşmasına katkı sağlayacaktır: Bilge, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması,” 220.

⁴⁵ Konuya ilişkin bir olayda Danıştay, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak üzere başvuran ve Türkiye’de eşiyle yaşayan yabancının, Türkiye’deki yerleşim yeri belgesini sunmasına karşın ikamet iznini sunmadığı, anılan iki belgenin birbirinin ikamesi olamayacağını belirterek yabancı eşin başvurusunu reddeden idareyi haklı bulmuştur: Danıştay 10. D., T. 22.05.2024, E. 2019/10218, K. 2024/2102. Karar için bkz. Erişim Tarihi: Şubat 28, 2025, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>.

⁴⁶ Aynı yönde bkz. Acun Mekengeç, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 255.

⁴⁷ Tanrıbilir, “Evlenme ve Vatandaşlık,” 3046. Örnek kararlar için bkz. Danıştay 10. D., T. 09.02.2015, E. 2011/8462, K. 2015/347; Danıştay 10. D., T. 09.02.2015, E. 2014/5966, K. 2015/348; Danıştay 10. D., T. 28.12.2020, E. 2016/1517, K. 2020/6959; Danıştay 10. D., T. 28.12.2020, E. 2016/1513, K. 2020/6960; Erişim Tarihi: Kasım 21, 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>.

düzeyi gibi konuların, evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanmada ön plânda tutulması gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁸

Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasında aslî şart olarak aranan aile birliği içinde yaşama şartının gerçekleşip gerçekleşmediği, diğer bir deyişle, eşler arasında gerçek bir evlilik ile ortak bir yaşamın mevcudiyeti, hem il emniyet müdürlüğü hem VBİK tarafından tespit edilecektir. VBİK tarafından yapılacak işlemler ve uygulanacak esaslar NVİ Açıklamada belirtilmiştir. Buna göre, “*Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı ve eşi komisyon tarafından ayrı ayrı ve birlikte aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurularak mülakata tabi tutulmak suretiyle; a) Evliliğe ait ortak bir yerleşim yerinin bulunup bulunmadığı, b) Eşler arasında evlilikten doğan sorumlulukların yerine getirilip getirilmediği, c) Eşlerin evlilikten önce karşılaşp karşılaşmadıkları, ç) Eşlerin isim, adres, vatandaşlık, meslek, iş gibi kişisel bilgileriyle ilgili detayları bilip bilmedikleri, birbirlerini ilgilendiren diğer önemli konular hakkında yanılıp yanılmadıkları, d) Eşlerin tam olarak anlaşılabildikleri bir dili anlaşılır bir şekilde konuşup konuşmadıkları, e) Eşlerden birinin önceki evliliklerinde anlaşmalı evlilik veya ikamet düzensizliklerinin olup olmadığı, f) Evliliğin menfaat karşılığı yapılmış anlaşmalı bir evlilik olup olmadığı, Tespit edilir, evlilikten ortak çocuk bulunuyorsa, vatandaşlığın kazanılmasında bu durum lehte değerlendirilir ve tespit sonucunda oluşan kanaat Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Mülakat Formuna (VAT-E) yazılır ve yabancı hakkında İl Emniyet Müdürlüğünden soruşturma istenir*”.⁴⁹

Yapacağı işlemler sonucunda rapor hazırlayacak olan VBİK, bu doğrultuda, evliliğin gerçek bir nitelikte olup olmadığını tespit etmeye çalışacak ve söz konusu evliliğin aile hayatı kurma amacıyla gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği hususunda kanaate varmaya çalışacaktır.⁵⁰ Söz konusu rapor, niteliği itibarıyla bir hazırlık işlemi olacak ve bağlayıcı olmasa da İçişleri Bakanlığının bu yöndeki kararına yol gösterici bir nitelikte arz edecektir.⁵¹ İçişleri Bakanlığı, dosyada yer alan bilgiler çerçevesinde, aile

⁴⁸ Tanrıbilir, “Evlenme ve Vatandaşlık,” 3046.

⁴⁹ NVİ Açıklama, par. 2.4.4, 7.

⁵⁰ Güner, “Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu,” 105.

⁵¹ Güner, “Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu,” 96; Tanrıbilir, “Evlenme ve Vatandaşlık,” 3037.

birliği içinde yaşama şartının sağlanıp sağlanmadığını, şüphesiz diğer şartlarla birlikte değerlendirecek ve kanunen haiz olduğu takdir yetkisi doğrultusunda kişinin Türk vatandaşlığını kazanıp kazanmadığına ilişkin karar verecektir.

C. İdarenin Takdir Yetkisinin Değerlendirilmesi

1. Genel Olarak

Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasında yetkili makam İçişleri Bakanlığı olup, bu konuda takdir yetkisini haiz olduğunu belirtmiştik. Takdir yetkisi, hukuk tarafından resmî olarak kamu görevlilerine bahsedilen ve bu kişilerin bazı hâllerde kendi vicdani kanaat ve iradelerine göre hareket edebilme iktidarı veya hakkı olarak tanımlanan bir kavramdır.⁵² Başka bir anlatımla, çerçevesi mevzuatta öngörülen bir idari usulün içinin doldurulması hususunda idareye tanınan ve belli bir kararı alma veya farklı çözümler arasında tercih yapma şeklinde ortaya çıkan, yetkinin kullanılma usulünü belirleme yetkisine takdir yetkisi denir.⁵³ İdari işlemin yetki, şekil ve amaç unsurlarında idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı, doktrinde bazı tartışmalar mevcutsa da genel olarak kabul edilmektedir.⁵⁴ Sebep unsurundaki takdir yetkisine ilişkin doktrindeki tartışmalara alt başlıklarda değinilecek olup, esasen takdir yetkisinin idarî işlemin konu unsurunda kendisini gösterdiğini ifade edebiliriz.

Takdir yetkisinin tespiti genelde mevzuattaki düzenleme şeklinden anlaşılmaktadır. Mevzuattaki düzenleme açık değilse takdir yetkisini tespit etme

⁵² Bahtiyar Akyılmaz, “Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi,” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 1, S. 1 (1998): 25; Cemil Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 3. Baskı (On İki Levha Yayınevi, 2021), 19.

⁵³ Akyılmaz, “Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi,” 25; Kemal Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 3. Baskı (Ekin Yayınevi, 2019), 1060; Halil Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt-II*, 6. Baskı (Seçkin Yayınları, 2024), 95; Jülide Gül Erdem, “Türk ve Alman İdare Hukuku Öğretilerinde Belirsiz Hukuki Kavramlar,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10, S. 1 (2019): 63.

⁵⁴ Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 1061 vd.; Nilay Arat Özkaya, *Türk İdare Hukuku'nda İdarenin Hukuk Sınırları İçinde Hareket Serbestisi “Takdir Yetkisi” ve Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme* (Beta Yayınevi, 2015), 100 vd.; Mustafa Yılmaz, “Karşılaştırmalı Hukukta İdarenin Değerlendirme Yetkisi (Marjı) ve Yargısal Denetimi” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, S. 214 (2023): 639-640; Özge Didem Boulanger, “İdari İşlemin Sebep Unsuru” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016), 95 vd.

bakımından çeşitli hâller gündeme gelir.⁵⁵ Bunlar; kanunun açık hükmü, belirsiz hukukî kavramlar, değerlendirme hâlleri, izin hâlleri ve yargı içtihatları olarak ifade edilebilir.⁵⁶

Kanunun açık hükmü; mevzuattaki düzenlemenin, belirli koşul ve durumların gerçekleşmesiyle bir kararın alınması veya farklı çözümler arasında bir seçim yapılması noktasında idareye açıkça tercih imkânı tanıdığı hâllerde idarenin takdir yetkisini haiz olduğu anlamına gelir.⁵⁷ Belirsiz hukukî kavramlar; mevzuatta yer verilen “kamu güvenliği”, “kamu düzeni”, “görülen lüzum” ve “genel ahlâk” gibi yoruma açık kavramlar ile izah edilir. Mevzuatta, idari işlemlerin sebep unsurunu gösterirken kullanılan ve sınırlarının belli bir ölçütle belirlenmesi mümkün olmayan ve belirlenebilmesi için somut olayın özelliğine göre yorum gerektiren kavramlar belirsiz hukukî kavram olarak nitelendirilmektedir.⁵⁸ Değerlendirme hâlleri; idarenin, teknik bilgi ve uzmanlığa ihtiyaç duyduğu durumlarda, yapılacak değerlendirmenin objektif ya da sübjektif olmasına göre takdir yetkisinin değiştiği durumlardır.⁵⁹

Objektif değerlendirmelerde, idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı ancak idare dışında birtakım uzman kişilerin raporlarına dayanıldığı kabul edilir.⁶⁰ Öte yandan amirin memur hakkındaki sicil değerlendirmesi örneğinde olduğu gibi tamamen idarenin anlayışına ve takdirine bırakılan sübjektif değerlendirme alanları da bulunmaktadır.⁶¹ Yine, kolluk faaliyeti kapsamındaki izin halleri sübjektif değerlendirmeye örnek olup düzenleniş şekline göre bağlı yetki veya takdir yetkisine varan örnekleri içermektedir.⁶²

⁵⁵ Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 37.

⁵⁶ Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 36 vd.

⁵⁷ Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 1065; Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt-II*, 97; Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 37.

⁵⁸ Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 62.

⁵⁹ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt-II*, 99; Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 53-54.

⁶⁰ Sinan Seçkin ve Gül Üstün, “İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı: Mehmet Akif Aydın’a Armağan)* 21, S. 2 (2015): 514-515; Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt-II*, 99; Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 54.

⁶¹ Seçkin ve Üstün, “İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi,” 515; Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 55; Cemre Tüysüz, “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, S. 1 (2022): 52-53.

⁶² Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 65.

Yargı içtihatları ise kanunun açık hükmü, belirsiz hukukî kavramlar, değerlendirme hâlleri ve izin hâlleri haricinde, somut olaylarda idarenin takdir yetkisini haiz olup olmadığının yerleşik mahkeme kararlarıyla netlik kazandığı durumlardır.⁶³

“Aile birliği içinde yaşama” ibaresi idarî işlem niteliğindeki vatandaşlık kararının sebep unsurunu oluşturmakta ve kanaatimizce belirsiz hukukî kavram niteliği taşımaktadır. Bir bütün olarak, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması hususunda yetkili makam olan İçişleri Bakanlığının takdir yetkisine sahip olduğu, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması bakımından genel bir düzenleme olan 5901 sayılı TVK m. 10/1’den açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Anılan düzenlemeye göre, yabancı, başvurusu doğrultusunda, Kanunda öngörülen şartları sağladığı takdirde yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanabilir. Buna karşın, öngörülen şartları taşımak, kişiye, vatandaşlığın kazanılmasında mutlak bir hak⁶⁴ bahsetmez. Anılan hükmün gerekçesinde, kişiye vatandaşlık verilmesinin devletin egemenlik yetkisiyle doğrudan ilgili olmasından ötürü bu düzenlemenin öngörüldüğü belirtilmiştir. 5901 sayılı TVK m. 10/1’in lafzı gereği, bu yetki, kesin ve emredici nitelikte mutlak bir takdir yetkisidir.⁶⁵ Bununla birlikte, idarenin, idari işlemin konu unsuruna ilişkin olan bu takdir yetkisini kullanırken sebep unsurunu da karşılaması gerektiği unutulmamalıdır.⁶⁶

Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin yargıya taşınan davalarda Danıştay, aksi yönde birçok kararı olsa da önemli sayıda davayı, TVK m. 10/1 hükmünü referans göstererek, “devletin hükümlerlik / egemenlik hakkı” çerçevesinde esas bakımından reddetmektedir.⁶⁷ Buradan hareketle, ülkemizde, yabancıların yetkili

⁶³ Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 69.

⁶⁴ “Mutlak hak” ibaresinin, yanlış anlamalara sebebiyet verebilecek nitelikte ve kullanılmasının gereksiz olduğu yönünde bkz. Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 77.

⁶⁵ Cemil Kaya, “Danıştay İctihatlarında Hükümet Tasarrufu Teorisinden Devletin Hükümlerlik / Egemenlik Hakkı Teorisine,” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7 (2016): 650. Bu yetkinin ucu açık bir nitelikte olduğu, dolayısıyla bu yetki çerçevesinde verilen kararların denetiminin yerindelik denetimi boyutuna varma tehlikesi arz ettiği yönündeki görüş için bkz. Ece Uyanık, “Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararıyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi,” *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, S. 2 (2021): 516.

⁶⁶ Uyanık, “Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararıyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi,” 509.

⁶⁷ Kaya, “Devletin Hükümlerlik / Egemenlik Hakkı Teorisine,” 643, 647-648; Çelik, “Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kistası,” 420; Turhan ve Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku*, 67-68.

makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanmasını, Kanunda öngörülen şartları sağlasalar bile, idarenin mutlak takdir yetkisine bırakan bir anlayış olduğunu söylemek mümkündür.⁶⁸

2. “Aile Birliği İçinde Yaşama” İbaresinin Belirsiz Hukukî Kavram Niteliği

İdare tarafından gerçekleştirilen işlemin sebep unsurunu teşkil eden husus, idareyi işlem yapmaya yönelten etkidir.⁶⁹ Söz konusu etken ise mevzuatta yer alan bir düzenleme, hukukî bir işlem veya somut bir olay olabilir.⁷⁰ İdare, gereği veya nedeni yokken, sırf yetkili olduğu için işlem yapmaz, her idari işlem belli bir sebebe istinaden gerçekleştirilmelidir.⁷¹ Ne var ki mevzuatta yer alan düzenleme idari işlemin sebebini her zaman göstermeyebilir. Mevzuatta açıkça gösterilmesi hâlinde idari işlemin sebebi objektif bir şekilde belirtilmiş olur. Mevzuatta gösterilmemişse sebep unsuru artık bütünüyle sübjektif bir nitelik kazanmış ve idarenin takdir yetkisine bırakılmış demektir.⁷² İdari işlemin sebebini mevzuatta belirsiz hukukî kavramlarla gösterilmesi de söz konusu olabilir. Örneğin mevzuatta “milli güvenlik”, “kamu düzeni” ve “görülen lüzum” gibi kapsamı çok geniş, soyut ve belirsiz olan kavramlar yer almaktadır.⁷³ Bahse konu kavramların mevzuatta yer alması, idareyi harekete geçirecek sebebi göstermekle

⁶⁸ Kaya, “Devletin Hükümlerlik / Egemenlik Hakkı Teorisine,” 648; Güngör, *Tâbiyet Hukuku*, 83; Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 119; Turhan ve Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku*, 64. Benzer yönde bkz. Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 77. Konuya ilişkin Danıştay kararları için bkz. Kaya, “Devletin Hükümlerlik / Egemenlik Hakkı Teorisine,” 649, dn. 47. Söz konusu takdir yetkisinin olumsuz bir etkiye sahip olduğu yönünde bkz. Tüysüz, “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 54.

⁶⁹ Metin Günday, *İdare Hukuku*, 10. Baskı (İmaj Yayıncılık, 2015), 152; Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 18. Baskı (Seçkin Yayınları, 2024), 442; Arat Özkaya, “Takdir Yetkisi” ve Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme, 104.

⁷⁰ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt-II*, 84; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 442.

⁷¹ Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 1008; Boulanger, “İdari İşlemin Sebep Unsuru,” 9-10; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 442; Arat Özkaya, “Takdir Yetkisi” ve Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme, 114.

⁷² Boulanger, “İdari İşlemin Sebep Unsuru,” 77-78; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 445.

⁷³ Günday, *İdare Hukuku*, 154; Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt-II*, 97; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 444; Arat Özkaya, “Takdir Yetkisi” ve Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme, 108.

birlikte idareye bu kavramları yorumlama yetkisi vermekte⁷⁴, idare ise bu tür kavramları yorumlayarak somut olaya uygulamaktadır.⁷⁵

Mevzuattaki belirsiz hukukî kavramların, toplumda geçerli genel anlayışı ve objektif bir değer yargısını haiz olması hâlinde idarenin takdir yetkisinin söz konusu olmadığı, dolayısıyla idareye bir hareket serbestîsinin tanınmadığı kabul edilmektedir.⁷⁶ Buna karşın, somut olayın özelliği sübjektif belirlemeler gerektiriyorsa idarenin mevzuat çerçevesinde bir hareket serbestîsi olabilecektir.⁷⁷ Bahse konu kavramların hangi maddî olayları kapsadığı veya kapsamadığı kesin olarak belli olmasa da bu kavramlar belli ve objektif bir anlam taşımaktadır.⁷⁸ Bu kavramların yürütme ve yargı birimleri tarafından uygulanma sürecinde belli ve objektif bir anlam kazandığı ve toplumda da söz konusu kavramların belli bir değer yargısı taşıdığı görülmektedir.⁷⁹

“Aile birliği içinde yaşama” ibaresi gerek yürütme birimleri gerek toplum açısından belli ve objektif bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla bu kavram objektif anlamı haiz nitelikte bir belirsiz hukukî kavramdır. Uygulamada⁸⁰ da il emniyet müdürlüğü ve VBİK tarafından gerçekleştirilen işlemlerde, genel olarak kurum tecrübesiyle bilgi edinildiği, aile birliği içinde yaşama şartının makul seviyede bir Türk ailesi ölçüt alınarak

⁷⁴ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 444. Benzer yönde bkz. Boulanger, “İdari İşlemin Sebep Unsuru,” 79.

⁷⁵ Ali Ülkü Azrak, “Yargı ve İdare: İki Fonksiyonun Karşılaştırılması Üzerine Teorik Bir Deneme,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 34, S. 1-4 (1968): 146; Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 1011-1012; Arat Özkaya, “*Takdir Yetkisi*” ve *Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*, 108; Boulanger, “İdari İşlemin Sebep Unsuru,” 80; Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 44; Yılmaz, “İdarenin Değerlendirme Yetkisi (Marjı) ve Yargısal Denetimi,” 643.

⁷⁶ Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 47; Arat Özkaya, “*Takdir Yetkisi*” ve *Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*, 115. Objektif anlamı haiz belirsiz hukukî kavramların mevcudiyeti hâlinde idarenin bağlı yetkisinin bulunduğu yönündeki görüş için bkz. Seçkin ve Üstün, “İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi,” 513.

⁷⁷ Arat Özkaya, “*Takdir Yetkisi*” ve *Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*, 115. Benzer yönde bkz. Günday, *İdare Hukuku*, 155, 156. Buna karşın, söz konusu hareket serbestîsini idarenin takdir yetkisi şeklinde ifade etmek gerektiği yönündeki görüş için bkz. Boulanger, “İdari İşlemin Sebep Unsuru,” 98; Tüysüz, “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 52.

⁷⁸ Günday, *İdare Hukuku*, 154; Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt-II*, 85.

⁷⁹ Günday, *İdare Hukuku*, 155; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 444; Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 47; Boulanger, “İdari İşlemin Sebep Unsuru,” 80.

⁸⁰ Uygulamaya ilişkin bilgiler, Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü ile 27.10.2025 tarihinde yapılan sözlü görüşmeye istinaden elde edilmiştir.

değerlendirildiği gözlemlenmektedir. Nitekim her evlilikte eşler çeşitli sebeplerle fiilen birlikte ve aynı çatı altında yaşayamamaktadır. Kanaatimizce idarenin her somut olaya özgü değerlendirmesi oldukça subjektif nitelik ve yönler içerdiğinden idare yetkisini kullanırken hareket serbestisine sahip olacaktır. Bu serbestinin değerlendirmesini doktrindeki görüşler çerçevesinde aşağıdaki başlıklarda ele almak önem arz etmektedir.

a. Belirsiz Hukukî Kavramların Varlığı Hâlinde Takdir Yetkisini Kabul Eden Görüşler

Belirsiz hukukî kavramların idareye takdir yetkisi verdiğini savunanlar, bunların somut olayda farklı biçimlerde uygulanabileceğinden dolayı tek bir yorum içermediğinden tek bir çözümü muhtemel kılmayacaklarını kabul etmektedir.⁸¹ Böyle kavramlar, belirsiz olmaları sebebiyle normatif bir niteliği haiz olmayıp, somut olay bakımından doğrudan bir hüküm ifade etmez.⁸² Dolayısıyla muhtelif değerler ve sosyal faydalar arasında bir tercih yapılması zorunludur.⁸³ Türk idare hukuku doktrininde de bazı yazarlar, idari işlemin sebebinin mevzuatta belirsiz hukukî kavramlarla gösterilmesinin idarenin takdir yetkisini haiz olduğunun göstergesi olarak kabul etmektedir.⁸⁴ Doktrinde genel olarak, takdir yetkisi ile belirsiz hukukî kavramların, idareye bahsettiği hareket alanı aynı türdenmiş gibi ele alınmaktadır. Fakat söz konusu kavramlar, temelden farklılık arz eder. Nitekim belirsiz hukukî kavramlar idari işlemin sebep unsurunda yer alıyor iken; takdir yetkisi konu unsurunda yer almaktadır.⁸⁵

Belirsiz hukukî kavramların idareye takdir yetkisi verdiğinin kabulü hâlinde ise bunun yargısal denetimine değinmek gerekir. Buna göre, yargı organlarının idarenin takdir yetkisini denetlemesi, Anayasa m. 125/4 uyarınca, idarenin vermiş olduğu kararın hukuka uygunluğu ile sınırlı olup, hiçbir şekilde yerindelik denetimi içermez. Diğer bir

⁸¹ Jülide Gül Erdem, “Danıştay Kararları Işığında İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 260; Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 67.

⁸² Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 261.

⁸³ Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 67.

⁸⁴ Söz konusu yazarlar ve görüşleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 263 vd.

⁸⁵ Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 63.

deyişle, yargı, idarenin takdir yetkisini denetlerken kendisini idarenin yerine koyup da karar veremeyecektir.

b. Belirsiz Hukukî Kavramların Varlığı Hâlinde Takdir Yetkisini Kabul Etmeyen Görüşler

i. Tek Doğru Çözüm Görüşü

Temeli Alman hukuku olan “tek doğru çözüm” görüşünde, idarenin davranış koşullarını gösteren belirsiz hukukî kavramların somut olaya uygulanmasının, genellikle tek doğru çözümün bulunması anlamını taşıyacağı kabul edilmektedir.⁸⁶ Buna göre, belirsiz hukukî kavramların mevcut olduğu hâllerde idarenin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Gerçekleştirilecek işlem bir tespit işlemi olup, idarenin (tespit edenin) sonuç üzerinde herhangi bir etkisi olamaz.⁸⁷ Başka bir anlatımla, belirsiz hukukî kavramın içermiş olduğu normatif çözümün ortaya çıkarılmasında idarenin herhangi bir serbestîsi bulunmamaktadır.⁸⁸ Buradan hareketle, takdir yetkisinin mevcudiyeti için hukuken düzenlenmemiş bir boşluk bulunmakta iken; belirsiz hukukî kavramlar bakımından böyle bir boşluğun söz konusu olmadığı söylenebilir.⁸⁹

Tek doğru çözüm görüşünü savunanlar, idarenin somut olaya ilişkin davranış şartlarını gösteren belirsiz hukukî kavramların farklı yapılarda olabileceğini kabul etmektedir. Nitekim bazı somut olaylarda birtakım belirsiz hukukî kavramlarla ulaşılmak istenen normatif çözüm rasyonel bir hukukî düşünce ile tespit edilebilecek iken; “değer kavramları” olarak isimlendirilen bazı belirsiz hukukî kavramlar ise değerlendirme ile uygulanabilir.⁹⁰ Bununla birlikte, bu tür kavramların, idareye, kendi iradesi çerçevesinde değerlendirme yapma serbestîsi vermeyeceği; idarenin, toplumun değer yargılarıyla bağlı

⁸⁶ Azrak, “Yargı ve İdare,” 146; Ali Ülkü Azrak, “İdari Yargı Denetiminin Sınırı Olarak İdarenin Takdir Yetkisi,” *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi* 6, S. 1-3 (1985): 24; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 444.

⁸⁷ Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 234; Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 65-66.

⁸⁸ Azrak, “Yargı ve İdare,” 146; Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 234; Arat Özkaya, “*Takdir Yetkisi*” ve *Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*, 109.

⁸⁹ Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 234. Benzer yönde bkz. Güher Ulu, “İdari İşlemin Sebep Unsuru ve Yargısal Denetimi” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 200.

⁹⁰ Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 235; Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 66.

olduğu vurgulanmalıdır.⁹¹ Dolayısıyla idarenin bağlı yetkisinin bulunduğu ileri sürülmektedir.⁹² Danıştay içtihatlarında da belirsiz hukukî kavramların mevcut olduğu durumlarda tek doğru çözüm teorisi uygulanmakta ve bu durumlarda ancak bağlı yetkinin söz konusu olabileceği kabul edilmektedir.⁹³ Bu görüşten hareketle, belirsiz hukukî kavramlara dayanan idarî işlemlerin yargısal denetiminin salt takdir yetkisinin denetimi şeklinde olmadığı, bu kavramların içeriğinin değerlendirilmesi yönünün ağırlık kazandığı görülmektedir.⁹⁴

ii. Değerlendirme Marjı Görüşü

“Nitlendirme serbestîsi” olarak da adlandırılan “değerlendirme marjı” görüşü, “tek doğru çözüm” görüşüne karşı yöneltilen eleştiriler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu görüş çerçevesinde, bazı belirsiz hukukî kavramların kanun koyucunun iradesine paralel olarak birden fazla çözüm içerdiği ve idarenin de bunlardan dilediğini seçmekte serbest olduğu kabul edilmektedir.⁹⁵ Hâlbuki tek doğru çözüm görüşünde, belirsiz hukukî kavramlar, genellikle tek bir doğru çözümün bulunması anlamına gelmektedir. Değerlendirme marjı görüşünde, tıpkı tek doğru çözüm görüşündeki gibi, bütün belirsiz hukukî kavramların yorumlanması hususunda idarenin herhangi bir serbestîsinin olmadığı, az ya da çok ölçüde bir değerlendirme alanının söz konusu olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla idarenin söz konusu kavramlara ilişkin yorumunun hukukî bir sorun olarak yargı denetimine açık olduğu savunulmaktadır.⁹⁶ Ayrıca, belirsiz hukukî

⁹¹ Arat Özkaya, “*Takdir Yetkisi*” ve *Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*, 109; Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 235; Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 66.

⁹² Ulu, “İdari İşlemin Sebep Unsuru ve Yargısal Denetimi,” 198.

⁹³ Ulu, “İdari İşlemin Sebep Unsuru ve Yargısal Denetimi,” 200.

⁹⁴ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, 3. Baskı (İsmail Akgün Matbaası, 1966), 297-298 (Aktaran: Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 237). Benzer yönde bkz. Azrak, “İdarenin Takdir Yetkisi,” 25-26.

⁹⁵ Arat Özkaya, “*Takdir Yetkisi*” ve *Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*, 109; Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 240.

⁹⁶ Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 1017; Arat Özkaya, “*Takdir Yetkisi*” ve *Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*, 109; Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 241; Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 66; Ulu, “İdari İşlemin Sebep Unsuru ve Yargısal Denetimi,” 196-197.

kavramların somut olaya uygulanmasında idarenin dayandığı olguların gerçekliğinin yargı denetimine tâbi olduğu kabul edilmektedir.⁹⁷

Değerlendirme marjı yorum ve nitelendirme sorununa ilişkindir. İlk olarak, mevzuatta yer alan belirsiz hukukî kavramın hangi anlama geldiği idare tarafından tespit edilir.⁹⁸ İkinci olarak, idare, sebebi oluşturan fiil, vakıa ve durumun hukukî nitelendirmesini yaparak, bahse konu fiil, vakıa ve durumun mevzuattaki belirsiz hukukî kavramın kapsamına dâhil olup olmadığına karar verir.⁹⁹ Mevzuatta kendisine tanınan değerlendirme marjını kullanacak olan idare, maddî ve hukukî vakıaları gerçek ve hukuka uygun olup olmama bakımından incelemelidir.¹⁰⁰ İdarenin değerlendirmeleri ve kararları yargı denetimine tâbidir.¹⁰¹

Bu görüş çerçevesinde, mevzuatta belirsiz hukukî kavramla gösterilen koşulun gerçekleşmesi durumunda belli bir hukukî sonucun gerçekleştirilmesini mecbur kılan normlar varsa idarenin takdir yetkisi bulunmamaktadır.¹⁰² Zira davranış koşulu gösteren bir belirsiz hukukî kavrama istinaden idare, değerlendirme marjına sahip olursa, kavramı somut olaya uygularken serbestçe nitelendirmesini yapıp, bahse konu davranış koşulunun somut olayda meydana geldiğini tespit ettikten sonra, hukukî düzenlemenin sonucunda öngörülen tek bir davranışı yapmak zorundadır.¹⁰³ Söz konusu davranış koşulunun gerçekleşmesi hâlinde, konuya ilişkin hukukî düzenleme belli bir sonucun uygulanmasını öngörmese bile belirsiz hukukî kavramın idareye bir takdir yetkisi vermediği kabul edilmektedir.¹⁰⁴

⁹⁷ Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 241; Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 66.

⁹⁸ Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 1017; Günday, *İdare Hukuku*, 155.

⁹⁹ Gözler, *İdare Hukuku Cilt I*, 1017; Günday, *İdare Hukuku*, 155.

¹⁰⁰ Yılmaz, “İdarenin Değerlendirme Yetkisi (Marjı) ve Yargısal Denetimi,” 660.

¹⁰¹ Ulu, “İdari İşlemin Sebep unsuru ve Yargısal Denetimi,” 191-192; Yılmaz, “İdarenin Değerlendirme Yetkisi (Marjı) ve Yargısal Denetimi,” 660.

¹⁰² Arat Özkaya, “*Takdir Yetkisi*” ve *Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*, 109; Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 241.

¹⁰³ Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 241; Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 66.

¹⁰⁴ Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 242.

Belirsiz hukukî kavramlara istinaden gerçekleştirilen idari işlemlerde, yargı, idarenin dayanmış olduğu olguların gerçekliğini, idarenin bu tür kavramları doğru yorumlayıp yorumlamadığını ve yaptığı değerlendirmelerin objektif ölçütlere uygunluğunu denetleyebilir.¹⁰⁵ Ancak idarenin yapacağı değerlendirme mecburen öznellik içerecek olursa idarenin değerlendirme alanına bir müdahale söz konusu olmayacaktır.¹⁰⁶

3. Değerlendirme

Belirsiz hukukî kavramların idareye bir takdir yetkisi bahşetmeyeceği kanaatindeyiz. Nitekim takdir yetkisi, esasen idarî işlemin konu unsurunda mevcuttur. Belirsiz hukukî kavramlar ise idarî işlemin sebep unsuruna ilişkindir. Belirsiz hukukî kavramların idareye takdir yetkisi bahşetmeyeceğini kabul eden her iki görüş de -tek doğru çözüm ve değerlendirme marjı- idari işlemin sebebinin hukuka uygunluğunu, belirsiz hukukî kavramın doğru bir şekilde yorumlanması ve somut olayın da bu yorum kapsamında olması bakımından belirlemektedir.¹⁰⁷

“Aile birliği içinde yaşama” şartına ilişkin olarak ise yetkili makam bu hususun sağlanıp sağlanmadığını değerlendirerek karar verecektir. Yetkili makamın yapacağı bu değerlendirme, toplumda geçerli genel anlayışa uygun biçimde ve objektif bir değer yargısına dayalı olacağından, bu hususta takdir yetkisinin bulunmadığı ifade edilmelidir.¹⁰⁸ Başka bir anlatımla, “aile birliği içinde yaşama” koşulunun sübjektif durumlara bağlı olarak değil de objektif biçimde tespit edilmesinin idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı anlamına geleceği belirtilmelidir.¹⁰⁹ Bu koşulun hem il emniyet müdürlüğü hem VBIK tarafından objektif şekilde tespit edileceğini de vurgulamak gerekir.¹¹⁰ Aile birliği içinde yaşama şartının objektif tespiti aşamasında idarenin olgulara

¹⁰⁵ Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 67; Erdem, “İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı,” 245-246.

¹⁰⁶ Erdem, “Belirsiz Hukuki Kavramlar,” 67.

¹⁰⁷ Ulu, “İdari İşlemin Sebep Unsuru ve Yargısal Denetimi,” 195.

¹⁰⁸ Acun Mekengeç, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 271.

¹⁰⁹ Aynı yönde bkz. Tüysüz, “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 61.

¹¹⁰ Doğan, “Aile Hukukundan Kaynaklanan Vatandaşlık Hukuku Sorunları,” 247; Acun Mekengeç, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 271; Doğan, Yılmaz

göre ortaya koyduğu tespit, bir yorum ve değerlendirme içereceğinden sübjektif nitelik arz edecektir.¹¹¹ Aile birliği içinde yaşama olgusunun, uygulamada, makul seviyede bir Türk aile yapısının göz önüne alınarak değerlendirildiğini ifade etmiştik. Burada nesnel olmayan bir ölçüt söz konusu olup, değerlendirmeyi yapacak kişi ve kurumlar bakımından da bazı farklı bakış açıları ortaya çıkabilir. Makul seviyede bir Türk aile yapısından ne anlaşılacağı ise bir ölçüde bellidir. Diğer bir anlatımla, bu ölçüt, değerlendirmeyi yapacak kişi ve kurumlarda bir ölçüde belli bir anlama sahiptir. Bu hususta yapılacak değerlendirme ise ister “tek doğru çözüm” ister “değerlendirme marjı” niteliğinde olsun, her iki şekilde de yargı denetimine tâbi olacaktır.¹¹²

Uygulamada¹¹³ hem il emniyet müdürlüğü hem VBİK tarafından yapılan değerlendirmelerde, esasen eşlerin fiilen birlikte aynı çatı altında yaşamaları çok önemli görülse de aksi durumların varlığında aile birliği içinde yaşama şartı ihlal edilmiştir şeklinde doğrudan bir kabul söz konusu olmamaktadır. Nitekim makul şekildeki bir Türk aile yapısında, eşler arasında yaşanacak kavganın veya eşlerden birinin bir süre evden gidebileceğinin normal karşılandığı belirtilmiştir. Elbette bu tür durumlarda, eşlerin aynı çatı altında birlikte yaşamamaları hususu titizlikle incelenmektedir. Bu doğrultuda, örneğin, eşlerden birinin çalışmak için yabancı bir ülkeye gitmesi ancak sık sık eşini ziyaret etmesi gibi durumlarda aile birliği içinde yaşama koşulunun sağlandığı kabul edilmektedir. Böyle durumlarda, il emniyet müdürlüğü ve VBİK tarafından gerçekleştirilecek, eşlerin ayrı ayrı ve birlikte olacak biçimde, mülakatlar ve yine il emniyet müdürlüğünce gerçekleştirilen, komşulara veya civardaki insanlara, söz konusu evli çiftte ilişkin sorular yöneltilmesi hususu oldukça önem arz etmektedir. Zira bu şekilde asıl amaç olan evliliğin formalite icabı yapıp yapılmadığı tespit edilebilecektir.

ve Ayhan İzmirli, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 96; Ümit ve Şensöz Malkoç, “Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 109; Tüysüz, “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 61; Güner, “Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu,” 102; Eroğlu, “Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramlarının Değerlendirilmesi,” 1991.

¹¹¹ Komisyonun “aile birliği içinde yaşama” şartının sağlanıp sağlanmadığına kanaat getirmesi için bu olguyu yorumlaması gerekmektedir: Güner, “Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu,” 99.

¹¹² Benzer yönde bkz. Acun Mekengeç, “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 279.

¹¹³ Uygulamaya ilişkin bilgiler, Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü ile 27.10.2025 tarihinde yapılan sözlü görüşmeye istinaden elde edilmiştir.

III. FİİLEN BİRLİKTE YAŞAMAYI İMKÂNSIZ KILAN BAZI DURUMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu kısmında, fiilen birlikte yaşamayı imkânsız kılan bazı durumların 5901 sayılı TVK m. 16/1-a çerçevesinde aile birliği içinde yaşama olgusunu ne şekilde etkileyebileceği değerlendirilecektir. Dolayısıyla bahse konu durumlar, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasında aranan diğer koşullara engel teşkil etmeyecek nitelikte seçilmeye çalışılmıştır. Örneğin, bir Türk vatandaşıyla evli olan ancak sınır dışı edilen veya ülkeye alınmayan yabancı kişilerin Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmaları, 5901 sayılı TVK m. 16/1-c çerçevesinde millî güvenlik ve kamu düzeni engeline takılacağından söz konusu durumlara çalışmada yer verilmemiştir. Başka bir örnek olarak, bir Türk vatandaşıyla üç yıldan fazla bir süre evli kalan ancak evliliği herhangi bir sebeple sona erdikten sonra evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanma başvurusunda bulunan yabancı kişinin başvurusu, 5901 sayılı TVK m. 16/1 bakımından başvuru şartlarını sağlamadığı gerekçesiyle reddedilecektir. Dolayısıyla söz konusu örneklerdeki gibi hususlar, bu başlık altında incelenmeyecektir.

Aile birliği içinde yaşama şartı, konuya ilişkin yetkili makam olan İçişleri Bakanlığı tarafından, il emniyet müdürlükleri ve il VBİK'leri vasıtasıyla objektif şekilde tespit edilecektir. Dolayısıyla bu çalışmada incelenecek, fiilen birlikte yaşamı imkânsız kılan bazı durumların aile birliği içinde yaşama şartını ne şekilde etkileyeceği noktasında, idarenin objektif tespit durumu değiştirilemeyeceğinden, 5901 sayılı TVK'da gerekli düzenlemeler yapılabilir. Ek olarak, TVKUIY'de de 2004 tarihli Yönetmelikteki gibi “mücbir sebepler dışında fiilen bir arada yaşamak” şeklinde düzenlemeler yapılmasının isabetli olacağını düşünüyoruz. Bu şekilde, başvuru ve idare bakımından somut ve öngörülebilir düzenlemelerin yürürlüğe konulması hukukî belirlilik ilkesine de hizmet edecektir.

A. Ayrılık

Türk hukukuna göre boşanma sebeplerinden birinin ortaya çıkması mutlak surette boşanma davası açılmasını gerektirmez. Bu durumda taraflardan biri dilerse boşanma dilerse ayrılık davası açabilir. Nitekim TMK m. 170'e göre, hâkim, boşanma sebebi ispatlanırsa boşanmaya ya da ayrılığa karar verir. Yalnız ayrılığa ilişkin davada

boşanmaya karar verilemez. Boşanmaya ilişkin olan, ancak ortak hayatın yeniden kurulması ihtimalinin bulunduğu davada ayrılığa karar verilebilir. TMK m. 171 uyarınca, ayrılığa karar verilebilecek süre bir yıldan üç yıla kadardır. Ayrılık kararının kesinleşmesiyle de bu süre işlemeye başlar. TMK m. 172 gereğince, belirlenen sürenin dolmasıyla ayrılık da kendiliğinden sona erer. Ortak hayatın yeniden kurulamaması hâlinde eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Eşlerin, belirlenen ayrılık süresi dolmadan önce ortak hayatı yeniden tesis etmeleri durumunda da ayrılık sona erer.¹¹⁴ Ayrılık, boşanmadan farklı olarak, evlilik birliğini sonlandırmayan, yalnızca ortak hayatı belirli bir zaman için tatil eden bir durumdur.¹¹⁵ Eşlerin, sadakat yükümlülüğü de dâhil, evlilik birliğinden doğan karşılıklı yükümlülükleri bu süreçte de devam eder. Eşler aynı konutta yaşıyorsa ortak konuttan ayrılmasına karar verilen eşin bu eylemi haklı sebebe dayandığından söz konusu durum TMK m. 164 bağlamında terk sayılamaz.¹¹⁶ Çalışma kapsamında bir Türk vatandaşı ile yabancı söz konusu olacağından, ayrılığın sebep ve hükümlerine ilişkin, boşanma için de geçerli olan, kanunlar ihtilâfı kurallarının uygulanacağı unutulmamalıdır.¹¹⁷

Ayrılık, evlilik birliğini sona erdirmedeği ve yalnızca ortak hayatı belli bir süre tatil ettiği için bu durumun Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması bakımından boşanmadan farklı bir etkisi olacaktır. Ayrılık hâlinde, aile birliği içinde yaşama şartı evlilik birliğine bağlı olarak duraklar; fakat boşanma hâlinde evlilik sona ereceğinden aile birliği içinde yaşama şartı da sağlanamamış olur. Ayrılık hâlinde, daha sonra ortak hayatın kurulduğu varsayımında, evlilik birliği sona ermemektedir. Buradan hareketle, bir Türk ile evli olan ve bu evliliğinde ayrılığa hükmedilen yabancıya evliliğine ilişkin ayrılık süresi, bu şekilde Türk vatandaşlığını kazanması bakımından aile birliği içinde yaşama şartını duraklatacaktır. Her ne kadar ayrılık hâli evlilik birliğini sona erdirmese de bu durumda tarafların hem fiilen bir arada yaşaması hem aralarında aile olma duygusunun mevcudiyeti söz konusu olmayacaktır. Kanaatimizce, bir yabancıya

¹¹⁴ Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, 19. Baskı (Filiz Kitabevi, 2024), 143.

¹¹⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 141.

¹¹⁶ Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 141.

¹¹⁷ Detaylı bilgi için bkz. dn. 128.

bir Türk vatandaşıyla evliliğinde ayrılık kararına hükmedilmesi hâlinde bu durum aile birliği içinde yaşama şartını kesintiye uğratacak, ancak daha sonra eşlerin ortak hayatı yeniden tesis ettikleri takdirde aile birliği içinde yaşama hususu kaldığı yerden devam edecektir. Dolayısıyla ayrılık kararının, bu şekilde vatandaşlık kazanılmasına ilişkin başvurudan önce verilmiş olması gerektiği, başvuru anında ve daha sonra başvuru inceleme ve soruşturma aşamasındayken ayrılık hâlinin söz konusu olmaması gerekmektedir. Aksi hâlde incelemeyi gerçekleştirecek olan idare, aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmadığından bahisle başvuruyu reddedecektir. Vatandaşlık kazanma başvurusundan önce eşler arasında ayrılık hâlinin söz konusu olması bakımından idare, kanaatimizce, bu durumu eşler arasında olabilecek bir husus olarak değerlendirmeli ve başvuru inceleme ve soruşturma aşamasında iken, geçmişe ilişkin olan bu hususa istinaden aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmaması nedeniyle başvuru reddedilmemelidir.

B. Boşanma

1. Genel Olarak

Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen kişi ile Türk vatandaşının mevcut evliliğinin boşanmayla sona ermesi hâli aile birliği içinde yaşama şartı açısından önem arz etmektedir. Boşanma evlilik birliğini sona erdireceğinden, bu başlık altında esasen evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasına ilişkin başvurudan sonra, başvuru inceleme ve soruşturma aşamasındayken Türk vatandaşı eşin kusuruna dayanan boşanma sebeplerine istinaden açılan boşanma davalarının aile birliği içinde yaşama şartına etkisi incelenecektir. Boşanma davasının açılmış olması evlilik birliğini henüz sonlandırmamış olacak, böylece Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin başvuru da başvuru şartlarının eksik olması nedeniyle reddedilmeyecek ve yetkili makam tarafından incelemeye tâbi tutulacaktır.¹¹⁸ Zira başvurudan önce evlilik sona ermiş olursa, yabancı eş başvuru şartını sağlamadığından, başvurusu reddedilecektir.

¹¹⁸ Aynı yönde bkz. Faruk Kerem Giray, “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme,” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Atâ SAKMAR’a Armağan)*, S. 1 (2011): 387.

Bir Türk vatandaşı ile yabancıнын boşanması söz konusu olacağından, boşanmanın gerçekleşebilmesi konuya ilişkin kanunlar ihtilâfı kurallarına tâbidir. Konuya ilişkin MÖHUK m. 14/1, bu hususta basamaklı bağlama kuralı öngörmüştür. Buna göre, boşanma veya ayrılığın sebep ve hükümleri eşlerin müşterek millî hukukuna; eşlerin ayrı vatandaşlıkları haiz olmaları durumunda müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde ise Türk hukuku uygulanır.¹¹⁹ Bununla birlikte, boşanmanın gerçekleşebilmesinin geçerli bir evliliğin varlığına bağlı olduğunu ve bu durumun bir önsorun olarak çözülmesi gerektiğini vurgulamak gerekir.¹²⁰ Bu aşamada konuya ilişkin kanunlar ihtilâfı kuralları devreye girecek ve MÖHUK m. 13 uyarınca evliliğin geçerli olup olmadığı tespit edilecektir.

Boşanma davasının açılması hâlinde, evlilik birliği henüz sona ermemiş olsa bile, eşlerin aile birliği içinde yaşaması mümkün olmayacaktır. Buna karşın, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak için yapılan başvurudan sonra boşanma davası açılması, aile birliği içinde yaşama şartı bakımından farklı sonuçlar doğuracaktır. Kusura dayanmayan boşanma sebeplerine istinaden boşanma davası açılmasının aile birliği içinde yaşama şartını sekteye uğratacağı açıktır. Ancak kusura dayalı boşanma sebeplerine istinaden¹²¹ Türk vatandaşı eşin kusuru neticesinde açılan boşanma davalarının, Türk vatandaşlığının bu şekilde kazanılmasında aranan aile birliği içinde yaşama şartı bakımından farklı sonuçlar doğuracağı kanaatindeyiz.

Doktrinde, yetkili makamın takdir yetkisini kullanırken evliliğin hangi sebep ve şartlarda sona erdiğini dikkate alması gerektiği belirtilmiş, örneğin Türk vatandaşı eşin kusuru neticesinde evliliğin boşanmayla sona ermesi hâlinde başvurunun evliliğin sona

¹¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, 256 vd.; Çelikel ve Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 251 vd.; Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 168 vd.; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 162 vd.; Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 345 vd.; Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, 145 vd.; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 271 vd.; Akıncı ve Demir Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku*, 28 vd.

¹²⁰ Çelikel ve Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 258; Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, 257; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 165.

¹²¹ Türk hukukunda kusura dayalı boşanma sebepleri, TMK'da düzenlenme sırasına göre; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme ve terk durumlarıdır.

ermesi sebebiyle reddedilmemesi gerektiği ifade edilmiştir.¹²² Buna karşın, başvuru hakkında karar verilmeden önce evliliğin, TMK’da belirtilen boşanma, gaiplik ya da evliliğin feshi gibi hâllerden biriyle sona ermemiş olması gerektiği de ileri sürülmüştür.¹²³ Ayrıca 5901 sayılı TVK m. 16’nın lafzından hareketle, TVKUIY m. 25/2-b’de zikredildiği gibi, bu şekilde vatandaşlık kazanmak için yapılan başvurudan sonra evliliğin boşanmayla sona ermesi hâlinde vatandaşlığa alınma başvurusunun reddinin daha isabetli olacağı, zira aksinin kabulünün, muvazaalı evliliklerle vatandaşlık kazanmak isteyen kişilerin de başvurudan hemen sonra boşanmalarına zemin hazırlayacağı belirtilmiştir.¹²⁴

Mahkeme kararına konu olan bir olayda, yabancı eşin, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak üzere yaptığı başvuruya istinaden il emniyet müdürlüğünce yapılan soruşturma neticesinde, eşler arasında zaman zaman problemler yaşandığı, Türk vatandaşı eşin, davacı yabancı eşe karşı şiddet uyguladığı ve buna ilişkin suç kaydının olduğu, çiftin evliliklerinin bakım amaçlı ve menfaat karşılığı yapılmış bir evlilik olmadığı hususları tespit edilmiştir. Ek olarak, eşine şiddet uygulayan Türk vatandaşı eş hakkında, birlikte ikamet ettikleri konuttan doksan gün süreyle uzaklaştırma kararı alındığı ve müşterek konutun davacı yabancı eşe tahsis edildiği, Türk vatandaşı eşin uzaklaştırma süresinin bitiminde ise eş ile birlikte ikamet ettikleri eve dönmediği ifade edilmiştir. Ek olarak, uzaklaştırma süresinin bitmesinden sonra Türk vatandaşı eşin, ikamet ettikleri konutun bir üst katında bulunan annesinin konutunda yaşadığı, yabancı eş ile fiilen birlikte ikamet etmedikleri, Türk vatandaşı eşin alkol kullanımının olması ve yabancı eşe şiddet uygulaması nedeniyle aile birlikteliğinin kuvvetli olmadığı ve temelinden sarsıldığı yönünde görüş bildirilmiştir. İçişleri Bakanlığı ise yabancı eşin

¹²² Aybay, *Vatandaşlık Hukuku*, 144; Aybay, Özbek ve Ersen Perçin, *Vatandaşlık Hukuku*, 134. Kanunda bu yönde bir düzenleme bulunmadığından, evlilik Türk vatandaşı eşin kusuruyla sona erse bile evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılamayacağına ilişkin görüş için bkz. Erten, “Türk Vatandaşlığının Kazanılması,” 944, dn. 76; Erten, “Tasarı Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler,” 51, dn. 84.

¹²³ Ümit ve Şensöz Malkoç, “Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 101. Ayrıca doktrinde, boşanma davasının görüldüğü esnada aile birliği içinde yaşama şartının aranmayacağı belirtilmiştir. Netice itibarıyla, 5901 sayılı TVK m. 16’nın, “boşanma davası açıldıktan sonra Türk vatandaşlığı kazanılamaz” şeklinde yorumlanamayacağı, burada esas olanın boşanma kararının kesinleşmesi olduğu ileri sürülmüştür: Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, 12. Baskı (Filiz Kitabevi, 2016), 160. Söz konusu yazarlar, eserin güncel basısında bu görüşten vazgeçmiştir: Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 179, dn. 23d.

¹²⁴ Özgür, “Muvazaalı Evlenmelerin Türk Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi,” 314-315, dn. 28.

evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanma başvurusunu, aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmadığından bahisle reddetmiştir. Yabancı eşin bu kararı yargıya taşıması üzerine, Ankara 4. İdare Mahkemesince, bahse konu evliliğin bakım amaçlı ve menfaat karşılığı olmadığı, evliliğin gerçekleştiği 11.09.2012 tarihinden, Türk vatandaşı eş hakkında uzaklaştırma tedbiri uygulanmasına karar verilen 18.12.2014 tarihine kadar eşlerin birlikte ikamet ettikleri, davacının evlilik birliğiyle bağdaşmayan herhangi bir faaliyetinin veya millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı bir hâlinin bulunmadığı belirtilmiştir. Bu durumda, Türk vatandaşı eşin evlilikten doğan sorumluluklarını yerine getirmemesinden davacı yabancı eşin sorumlu tutulamayacağı, dolayısıyla yabancı eşe ilişkin Türk vatandaşlığını kazanmaya engel nitelikte ve hukuken geçerli addedilebilecek nitelikte bir tespitin bulunmadığı ve davacının bu şekilde vatandaşlık kazanabilmesi için gerekli şartları taşıdığı belirtilerek İçişleri Bakanlığının işlemi iptal edilmiştir.¹²⁵

Mahkemenin bu kararı İçişleri Bakanlığınca istinaf yoluna götürülmüş ve Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdarî Dava Dairesi, ilk derece mahkemesinin kararını onamış ve karar kesinleşmiştir.¹²⁶ İdare mahkemesinin kararının isabetli olduğu kanaatindeyiz. Zira somut olayda yabancının, Türk vatandaşlığını kazanmak için eşinin şiddet eylemlerine katlanmaya devam etmesi kendisinden beklenemeyecektir. Böyle bir beklenti insan onuruyla da bağdaşmayacaktır. Netice itibarıyla, söz konusu hususlara istinaden, yabancının, vatandaşlık kazanmak için yapmış olduğu başvuru, eşiyle aile birliği içinde yaşamadığı gerekçesiyle reddedilmemelidir. Elbette yabancı eşin şiddet görmesinin telafisi kendisine vatandaşlık bahşetmek değildir. Ancak evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasında, 5901 sayılı TVK m. 10/1 gereği, idarenin mutlak bir takdir yetkisi söz konusudur. Kaldı ki evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanabilmenin tek şartı aile birliği içinde yaşama da değildir. Dolayısıyla somut olay çerçevesinde, sırf aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmadığından bahisle yabancı eşin vatandaşlık başvurusunu reddetmesi isabetli bir yaklaşım olmayacaktır.¹²⁷

¹²⁵ Ankara 4. İdare Mahkemesi, T. 28.02.2018, E. 2017/808, K. 2018/600 (Karar metni yayımlanmamıştır).

¹²⁶ Ankara BİM 10. İDD., T. 12.09.2018, E. 2018/863, K. 2018/814 (Karar metni yayımlanmamıştır).

¹²⁷ Benzer yönde bkz. Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 99-100.

Ek olarak, aile birliği içinde yaşama şartının asıl amacı, kanun koyucunun muvazaalı evlilikleri önlemek istemesi; doktrin bakımından ise yabancının bu topluma entegrasyonunun sağlanmasıdır. Karara konu olayda ise yabancı eş, kendi ülkesi İspanya'dan ülkemize gelmiş ve eşinden şiddet gördüğü zamana kadar, ki bu yaklaşık iki buçuk sene gibi ciddi bir süre, eşiyile aynı çatı altında birlikte yaşamıştır. Dolayısıyla böyle bir kişinin, sırf vatandaşlık kazanmak amacıyla bir Türk vatandaşıyla evlenmiş olabileceği ihtimali oldukça düşüktür. Nitekim idare, eşlerin fiilen birlikte yaşayamamasının nedenlerini titizlikle araştırmalı ve bu çerçevede değerlendirme yapmalıdır. Söz konusu değerlendirmenin bir takdir yetkisi olmadığı, idarenin bu hususu objektif biçimde tespit edeceği vurgulanmalıdır. Kaldı ki idarî işlem olan vatandaşlık kararının sebep unsurunun, bu çalışma bakımından aile birliği içinde yaşamanın, yanlış nitelendirilmemesi veya idarenin bu unsuru karşılamak için yapacağı değerlendirmenin yetersiz olmaması gerekir. Aksi hâlde idarî işlemin sebep unsuru hukuken sakat hâle gelecek ve iptal yaptırımına tâbi olacaktır.

Bu konuda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hukukundaki kanunî düzenlemeleri zikretmekte fayda vardır. 27.06.1952 tarihli Göç ve Vatandaşlık Kanunu¹²⁸ m. 319 (a) hükmünde, ABD vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen kişinin kesintisiz olarak en az üç yıl ABD'de ikamet etmesi¹²⁹ ve eşiyile evlilik birliği içinde yaşaması gerektiği belirtilmiştir. Anılan hükümde, ayrıca, eşinden şiddet gören veya aşırı zulme uğrayan kişi bakımından evlilik birliği içinde yaşama şartının aranmayacağı düzenlenmiştir. Kanaatimizce Türk hukukunda da 5901 sayılı TVK çerçevesinde bu doğrultuda bir düzenleme getirilmesi isabetli olacak ve bu yönde bir düzenleme hukukî belirlilik ilkesine de hizmet edecektir. Nitekim Türk Milletlerarası Özel Hukukunda “gerçek bir evliliğin” arandığı bir başka müessese olan aile ikamet iznine ilişkin böyle bir düzenleme mevcuttur. Konunun düzenlendiği 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu¹³⁰ m. 35/3-b hükmünde, aile ikamet izni talep edecek yabancıların, m.

¹²⁸ Immigration and Nationality Act (Act of June 27, 1952) (USA). Kanun metni için bkz. Erişim Tarihi: Mart 15, 2025, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1376/pdf/COMPS-1376.pdf>.

¹²⁹ ABD'de ikamet etme şartının istisnaları da söz konusudur. Göç ve Vatandaşlık Kanununun m. 319 (b) ve m. 319 (e) (1) hükümlerinde, ABD vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen kişiler bakımından Kanunda öngörülen üç yıllık ikamet şartının istisnaları düzenlenmiştir.

¹³⁰ RG: 11.04.2013 - 28615.

34'te zikredilen ve destekleyici niteliğinde olan kişilerle birlikte yaşadığını veya yaşama niyetinde olduğunu ortaya koyması gerekeceği belirtilmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik¹³¹ m. 30/8 hükmünde ise şiddet gören yabancı eşin, bu hususa ilişkin mahkeme kararını ibraz etmesi koşuluyla, üç yıllık süre şartı aranmadan kendisine kısa dönem ikamet izni verilebileceği düzenlenmiştir.

Uygulamada¹³², vatandaşlık kazanma başvurusundan sonra, Türk vatandaşı eşin kusuruna istinaden boşanma davası açan yabancı eş bakımından aile birliği içinde yaşama koşulunun sağlanmadığı kabul edilmektedir. Böyle durumlarda yetkili makamların, boşanma davasına ilişkin mahkeme kararı kesinleşinceye kadar, vatandaşlık başvurusunu beklettiği ve kararın kesinleşmesiyle eşler boşanmış olursa başvurunun reddedildiği ifade edilmektedir. Bu halde, idarenin, boşanma davasının hangi eşin kusuruna istinaden açıldığını dikkate almadığını da belirtmek gerekir. Başvurudan sonra açılan boşanma davalarına ilişkin olarak, VBİK'in oldukça normatif bir bakış açısıyla olaylara yaklaştığı ve yalnızca 5901 sayılı TVK m. 16/2'deki istisna düzenlemeyi dikkate aldığı gözlemlenmektedir. Bu koşul ile aslolanın evliliğin formalite icabı yapıp yapılmadığının tespit edilmesi olup, diğer hususların bu denli detaylı incelenmediği belirtilmektedir. Esasen bu durumda birçok yabancı kadın şiddete maruz kalsa da VBİK, somut olayları normatif açıdan değerlendirerek şiddet eylemlerine maruz kalan yabancı eş bakımından aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmadığını raporlamaktadır. Elbette bu olumsuz durumu önlemek için kurumun çalışma usul ve esaslarına ilişkin bir yönerge veya yönetmelik yürürlüğe konabilir. Kurumun, söz konusu hâllerde uygulayabileceği, ona göre hareket edebileceği bu tür hukukî düzenlemelerin mevcudiyeti hukukî güvenlik ve belirlilik ilkeleri açısından da yerinde olacaktır.

Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasında kararı verecek yetkili makam İçişleri Bakanlığıdır. Bakanlığın, yukarıda bahsettiğimiz özel durumlara ilişkin bir takdir yetkisi kullanması pek mümkün gözükmemektedir. Zira devlet ile kişi arasındaki, devlet lehine ağır basan, kamu hukuku karakterli vatandaşlık ilişkisinde

¹³¹ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, RG: 17.03.2016 - 29656.

¹³² Uygulamaya ilişkin bilgiler, Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü ile 27.10.2025 tarihinde yapılan sözlü görüşmeye istinaden elde edilmiştir.

yetkili makam devlet menfaatlerine uygun biçimde hareket edecektir. Kaldı ki bu hususta yetkili makamın mutlak bir takdir yetkisi mevcuttur. Bakanlığın bu husustaki kararlarının yargıya taşınması hâlinde de idarî yargı organları yetkili makamın takdir yetkisini ortadan kaldıracak biçimde bir karar veremeyeceğinden, bu çalışmada belirttiğimiz istisnâî durumlar ancak kanunî bir düzenlemeyle öngörülürse yetkili makamlarca dikkate alınabilecektir. Her ne kadar bu yönde düzenlemelerin TVKUİY’de de öngörülebileceği düşünülse de böyle bir düzenlemenin Anayasa m. 66/3’te belirtilen vatandaşlığın kanunîliği ilkesine aykırılık teşkil edeceğini vurgulamak gerekir.

2. Özel Bir Durum Olarak Terk Olgusu

Terk olgusunun varlığı, bu konuda boşanma davası açılmasına gerek kalmadan, tek başına aile birliği içinde yaşamı kesintiye uğratacaktır. Diğer bir anlatımla, terke istinaden boşanma davası açılmadan da eşler arasında bir aile yaşamı bulunmayacaktır. Zira terke ilişkin olarak TMK’da öngörülen bazı süreler söz konusudur. Dolayısıyla kusura dayanan boşanma sebeplerinden olan terk durumunun evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasında aile birliği içinde yaşama şartına etkisini ayrı bir başlık altında ele almayı faydalı buluyoruz.

Eşlerden birinin, evlilikten doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla diğerini terk etmesi veya haklı bir neden olmaksızın ortak konuta dönmemiş olması hâlinde, TMK m. 164/1’e göre, terk durumu ortaya çıkar.¹³³ Terk durumunun boşanmaya yol açabilmesi için temel unsur eşlerden birinin ortak hayatı terk etmesidir. Dolayısıyla ortak konutta yaşamaya devam etmekle birlikte dargın durmak, birlikte yemek yememek ve cinsel ilişkiden kaçınmak gibi davranışlar terk niteliğinde değildir.¹³⁴ Ayrıca, eşin, bir

¹³³ Bu durumlarda ayrılık en az altı ay sürer ve bu durum hâlihazırda devam etmekte ise talep üzerine hâkim veya noter tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalırsa terk edilen eş boşanma davası açabilir. Diğer eş ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir neden bulunmaksızın onun ortak konuta dönmemesine engel olan eş de terk etmiş sayılır. TMK m. 164/2’ye göre ise terk eden eş yapılacak ihtarda, iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi durumunda doğacak sonuçlar hakkında uyarıda bulunulur. Belirtmek gerekir ki boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı bitmedikçe ihtar talebinde bulunulamaz ve ihtarın üzerinden iki ay geçmedikçe boşanma davası açılmaz.

¹³⁴ Jale G. Akipek, Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Türk Medenî Hukuku Birinci Cilt Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 18. Baskı (Beta Yayınevi, 2022), 256; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 115.

yere iş için gitmesi, uzun süre hastanede yatması, askere gitmesi gibi haklı sebebe dayanan durumlar da terk niteliğinde sayılmamaktadır.¹³⁵

Çalışmanın konusu bakımından ise terk hususu çeşitli yönlerden ele alınmalıdır. İlk olarak, Türk vatandaşı eşin, haklı bir sebep olmaksızın evi terk ettiği ya da ortak konuta dönmediği durumlar incelenmelidir. Bu durumlarda, ihtar sonucunda Türk vatandaşı eş eve dönmedikçe yabancı eş boşanma davası açabilecektir. Ancak yabancı eş boşanma davası açmadan önce evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanmak için başvurmuşsa ve başvurusu hakkında yetkili makamca henüz karar verilmeden, Türk vatandaşı eşin kusuruyla terke istinaden boşanmışlarsa bu durumda yabancı eş bakımından aile birliği içinde yaşama koşulunun aranmaması gerektiği kanaatindeyiz. Zira boşanma davasının açılması Türk vatandaşı eşin kusuruna dayanmaktadır. İkinci olarak, Türk vatandaşı eş, yabancı eşini ortak konutu terk etmeye zorlamış ya da haklı bir neden olmaksızın onun ortak konuta dönmesini engellemiş olabilir. Bu durumlarda da ihtarın ardından evine dönemeyen yabancı eş boşanma davası açabilir. Yabancı eşin boşanma davası açmadan önce bu yolla vatandaşlık kazanmak üzere başvuruda bulunması ve yetkili makamca bu konuda karar verilmeden önce boşanmanın gerçekleşmesi hâlinde ise yabancı eş bakımından aile birliği içinde yaşama şartının, Türk vatandaşı eşin kusuruna dayanan diğer tüm boşanma türlerinde olduğu gibi, aranmaması gerektiğini düşünüyoruz.

Terk nedeniyle boşanma davasında yukarıda belirtilen her iki ihtimalde de ihtar hususu önem arz etmektedir. Zira yabancı eşin hâkim veya noter vasıtasıyla ihtarda bulunması için terk durumunun dört ayı aşması gerektiği TMK’da belirtilmiştir. Terk durumunda eşler aile birliği içinde yaşayamayacaktır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda, yabancı eş, terk durumu başlamadan önce Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak üzere başvuruda bulunmak zorundadır. Zira ihtar, yabancı eş bakımından aile birliği içinde yaşamamanın ikrarı olacaktır ki bu durum da idarece Türk vatandaşlığının söz konusu şekilde kazanılmasında aleyhte değerlendirilebilecektir. Netice itibarıyla, Türk vatandaşı eşin kusuru sonucunda terk nedeniyle gerçekleşen boşanma durumunda,

¹³⁵ Akipek, Akıntürk ve Ateş, *Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 257; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 115.

kusura dayanan diğer tüm kusura dayalı boşanma sebeplerinde de belirttiğimiz gibi, Kanunda, m. 16/2'deki gibi bir düzenleme öngörülmesinin isabetli olacağını düşünüyoruz.

C. Gaiplik Karinesi

Yaşadığı bazı olaylar sonucunda kişinin ölü veya sağ olduğunun kesin olarak bilinemediği durumlara ilişkin olarak TMK'da iki karine öngörülmüştür. Bunlardan biri gaiplik karinesi olup, söz konusu karineye mahkemece karar verilmektedir. TMK m. 32/1 gereğince, bir kişi, ölüm tehlikesi içinde kaybolursa veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamıyorsa, dolayısıyla ölümü hakkında kuvvetli olasılık bulunuyorsa hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme kişinin gaipliğine karar verebilir.¹³⁶ Ölüm tehlikesi içinde kaybolmaya; kişinin, bir deniz aracıyla denizde gezintiye çıkıp da bir daha dönmemesi, avlanmak için ormana gidip de daha sonra izine rastlanılmaması, bir dağa çıkıp bir daha kendisinden haber alınamaması, savaşa katılması gibi durumlar örnek olarak verilebilir.¹³⁷ Uzun zamandan beri haber alınamamaya ise; kişinin seyahat veya çalışma amacıyla başka bir ülkeye gitmesi ve ailesiyle bir kere iletişim kurduktan sonra bir daha kendisine ulaşılamaması, kendisine gönderilen mektupların geri dönmesi ve adreste kimsenin oturmadığının bildirilmesi gibi durumlar örnek gösterilebilir.¹³⁸

Belirtmek gerekir ki gaipliğin evliliği sona erdirmesi, konuya ilişkin kanunlar ihtilâfı kurallarının gerçekleşmesine bağlıdır. Bu husus ise MÖHUK m. 14/1'e tâbi olup, öncelikle eşlerin müşterek millî hukuku, eşler ayrı vatandaşlıkları haizse müşterek mutad

¹³⁶ TMK m. 33 gereğince, gaiplik kararının talep edilebilmesi için ölüm tehlikesinin üzerinden en az bir yıl veya son defa haber alınan tarihin üzerinden en az beş yıl geçmiş olması gerekmektedir. Mahkeme, gaipliğine karar verilecek kişi hakkında bilgisi olanları, belirli bir sürede bilgi vermeleri için usulüne göre yapılan ilânla çağırır. Bu süre ise ilk ilânın yapıldığı günden itibaren en az altı aydır. TMK m. 34'e göre, kişi, ilân süresi dolmadan ortaya çıkar veya kendisinden haber alınır ya da öldüğü tarih tespit edilir ise gaiplik istemi düşer. Hükümden anlaşıldığı üzere, gaiplik karinesi adî bir karine olup, her türlü kanıtla aksinin ispatı mümkündür. TMK m. 35'e göre ise ilândan sonuç alınamaması hâlinde mahkeme gaipliğe karar verir ve ölüme bağlı haklar, aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır. Gaiplik kararı, ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı günden itibaren hüküm doğurur, diğer bir deyişle, geçmişe etkilidir.

¹³⁷ Akipek, Akıntürk ve Ateş, *Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 257.

¹³⁸ Akipek, Akıntürk ve Ateş, *Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 256.

mesken hukuku, bu mevcut değil ise Türk hukuku uygulanır.¹³⁹ Yabancı eşin gaip olması meselesine gelince; bu durumda, MÖHUK m. 11 uyarınca, gaiplik kararı, hakkında karar verilecek kişinin millî hukukuna tâbidir. Bu mümkün olmazsa kişinin, mallarının Türkiye’de bulunması veya eşinin ya da mirasçılarının birinin Türk vatandaşı olması durumunda gaiplik kararı Türk hukukuna göre verilir. Görüleceği üzere, gaip olan eşin yabancı veya Türk olması arasındaki fark gaiplik kararının tâbi olacağı hukuktur.

Yabancı eş, evlenme sebebiyle Türk vatandaşlığını kazanmak istiyorsa, kanaatimizce, Türk vatandaşı eşinin ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya kendisinden son haber alındığı günden önce bu yönde başvuruda bulunmalıdır. Başvurudan sonra fakat İçişleri Bakanlığının bu husustaki kararından önce mahkemece Türk vatandaşı eşin gaipliğine karar verilmesi hâlinde ise artık yabancı eş bakımından aile birliği içinde yaşama şartı aranmamalıdır. Zira gaiplik kararı tek başına evliliği sonlandırmayan bir karar olsa da¹⁴⁰ geçmişe etkili olduğundan, Türk vatandaşı eşin ölüm tehlikesinin meydana geldiği veya kendisinden son haber alındığı günden itibaren eşlerin aile birliği içinde yaşamaları söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla bu durumda, 5901 sayılı TVK m. 16/2’deki gibi bir düzenleme ihdas edilmesinin isabetli olacağı kanaatindeyiz. Nitekim gaiplik kararıyla, hukuken gaibin ölümü ispatlanmış olduğundan, bu kararın 5901 sayılı TVK m. 16/2’de öngörülen istisna ile paralellik arz ettiğini ve bu kapsamda değerlendirilebileceğini düşünüyoruz. Buna karşın, vatandaşlık hukukunda kıyas yasağının söz konusu olduğunu ve vatandaşlığın kanunîliği ilkesinin geçerli olduğunu unutmamak gerekir. Dolayısıyla gaiplik kararının, evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılması kapsamında, Kanunun m. 16/2 hükmü ile paralellik arz etmesi ve idare tarafından aynı çerçevede değerlendirilmesi mümkün olmayıp, bu husus ancak kanun koyucunun getireceği bir düzenleme ile pozitif geçerlilik kazanacaktır. Netice itibarıyla, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması başvurusundan sonra Türk vatandaşı eşin ölüm tehlikesinin gerçekleşmesi veya kendisinden son kez haber alınması

¹³⁹ Çelikel ve Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 258; Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, 258; Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 170; Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 347; Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, 145; Akıncı ve Demir Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku*, 29.

¹⁴⁰ TMK m. 131 gereğince, gaipliğine karar verilenin eşi, mahkeme tarafından evliliğin feshine hükmedilmedikçe yeniden evlenemez. Gaibin eşi, gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrıca açacağı bir dava ile evliliğin feshini talep edebilir.

durumunda, yabancı eşin bu yolla vatandaşlık kazanma başvurusunda aile birliği içinde yaşama şartı aranmamalıdır kanaatindeyiz.

Yabancı eş, Türk vatandaşı eşinin gaipliğine karar verildikten sonra TMK m. 131 uyarınca evliliğinin feshini talep eder ve bu şekilde evlilik sona ererse ancak daha sonra gaiplik karinesi çürütülürse bu durumun Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması açısından nasıl bir etki doğuracağı meselesi de önem arz etmektedir. Böyle bir durumda her ne kadar gaiplik karinesi çürütülse de fesih kararıyla artık evlilik sona ermiş olur. Dolayısıyla yabancı eş, Türk vatandaşı eşinin sağ olduğu kesin olsa bile artık bu yolla Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuramaz. Zira bu yolla vatandaşlık kazanılabilmesi için gerekli başvuru sağlamamış olur. Kaldı ki feshine karar verilmiş bir evlilik, gaibin geri gelmesiyle kendiliğinden geçerlilik kazanmaz.¹⁴¹

Yabancı eş, Türk vatandaşı eşi hakkında gaiplik kararı alınmasına rağmen evliliğin feshi talebinde bulunmamışsa ve daha sonra Türk vatandaşı eşin sağ olduğu kesinleşip de gaiplik karinesi çürütülmüşse bu durumda evlilik sona ermemiş olacağından, tıpkı ayrılık hâlinde olduğu gibi evlilik birliği, dolayısıyla aile birliği içinde yaşama olgusu bir nevi tatil sürecine girecektir. Bu doğrultuda, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak için yapılacak başvuru, Türk vatandaşı eşin gaipliğini gerektirecek olay meydana gelmeden önce gerçekleştirilmelidir. Zira başvuru anında ve daha sonrasında aile birliği içinde yaşama olgusu mevcut olmayacağından bu durum başvurunun reddine yol açacaktır. Başvurudan sonra Türk vatandaşı eşin gaip olması, ancak yetkili makamca karar verilmeden önce geri gelmesi hâlinde ise aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmış olacağı kanısındayız. Zira bu halde eşlerin aile birliği içinde yaşayamaması beklenmedik bir olay sonucu meydana gelmiştir. Aile birliği içinde yaşama olgusuna ilişkin bir takdir yetkisi söz konusu olmadığından, idarenin bu yönde bir karar alabilmesi ancak Kanunda veya TVKUİY’de yahut başka bir hukukî düzenleme çerçevesinde düzenleme yapılmasına bağlıdır.

¹⁴¹ Akipek, Akıntürk ve Ateş, *Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 264.

D. Ölüm Karinesi

Yaşanan bazı olaylar sonucunda kişinin ölü veya sağ olduğunun kesin olarak bilinemediği durumlara ilişkin TMK’da öngörülen bir diğer karine ise ölüm karinesidir. TMK m. 31 gereğince, ölümüne kesin gözle bakılmasını gerektiren durumlar içinde kaybolan kişinin cesedi bulunamamışsa bile ölmüş sayılır.¹⁴² Hükümden hareketle, ölüm karinesinin uygulanabilmesi için kişinin ölüme kesin gözle bakılacak durumlarda kaybolması ve cesedinin bulunamamış olması gerekir. Ölüme kesin gözle bakılacak durumlarda kaybolma, hayatın olağan akışına göre bazı durumlardan sağ kurtulmanın mümkün olmadığı hâllerdir. Bunlara; seyahat ederken düşen ve tamamen yanan bir uçakta veya açık denizde yanarak batan ya da infilak eden bir gemide bulunmak örnek gösterilebilir.¹⁴³ Cesedin bulunamamış olması ise kişinin cesedinin mevcut cesetler arasında teşhis ve tespit edilemediği halleri de kapsamaktadır.¹⁴⁴ Ölüm karinesi de tıpkı gaiplik karinesi gibi adî bir karine olup¹⁴⁵, her türlü delille aksi ispat edilebilir.

Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen yabancı eşin, Türk vatandaşı eşi hakkında ölüm karinesi koşullarının gerçekleşmesi, kendisinin bu yolla vatandaşlık kazanmasında aile birliği içinde yaşama şartı bakımından farklı sonuçlar doğuracaktır. Yabancı eş, hakkında ölü kaydı düşülen Türk vatandaşı eşin ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolduğu tarihten önce Türk vatandaşlığını bu şekilde kazanmak için başvuruda bulunmuşsa, 5901 sayılı TVK m. 16/2 hükmüne

¹⁴² TMK m. 44 uyarınca, ölümüne kesin gözle bakılmasını gerektiren durumlar içinde ortadan kaybolan kişinin cesedi bulunamamışsa bile, nüfus kütüğüne ölü kaydı düşülür. Bununla birlikte her ilgili, bu kişinin ölü veya sağ olduğunun mahkemece tespitini dava edebilir. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununda (RG: 29.04.2006 - 26153) (NHK) (da paralel düzenlemeler mevcuttur. NHK m. 32/1 uyarınca, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolan kişinin cesedi bulunamamışsa bile ölüm tutanağı düzenlenerek ölüm olayı işlenir. Ölüm karinesinin şartları gerçekleştiğinde kişinin ne zaman ölmüş sayılacağı hususunda ise bir açıklık bulunmamaktadır. Bu hususta gaipliğe ilişkin TMK m. 35/2 hükmü kıyasen uygulanarak, ölüm kaydının, kişinin ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolduğu tarihe etkili olarak sonuç doğuracağı kabul edilebilir: Ali Haydar Yağcıoğlu, “Ölüm Karinesi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24, S. 2 (2022): 864.

¹⁴³ Akipek, Akıntürk ve Ateş, *Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 253; Yağcıoğlu, “Ölüm Karinesi,” 855.

¹⁴⁴ Akipek, Akıntürk ve Ateş, *Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 253; Yağcıoğlu, “Ölüm Karinesi,” 837.

¹⁴⁵ Aksi yönde bkz. Yağcıoğlu, “Ölüm Karinesi,” 846.

istinaden, aile birliği içinde yaşama koşulunun aranmaması gerekmektedir. Zira ölüm karinesine istinaden kişinin ölü olarak kabul edilmesi, gaipliğın aksine, ayrıca bir mahkeme kararı gerektirmez. Ek olarak, bu durum da tıpkı ölüm gibi, evliliği kendiliğinden sona erdirir.¹⁴⁶ Nitekim ölüm karinesine istinaden kişi hakkında ölü kaydı düşülmesi, aksi ispat edilebilir bir karine olması haricinde, olağan bir ölümün hukukî sonuçlarından pratik anlamda farklı bir netice doğurmayacaktır.¹⁴⁷ Dolayısıyla Türk vatandaşı eşin, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolmasından sonra ancak hakkında ölü kaydı düşülmesinden önce yabancı eş tarafından vatandaşlık kazanma başvurusunda bulunulması ise başvurunun reddini gerektirecektir. Zira artık ortada bir evlilik bulunmayacağından başvuru koşulu sağlanmamış olur ve başvuru reddedilir.¹⁴⁸

Ölüm karinesi, aksi her türlü delille ispat edilebilen bir karine olduğundan, Türk vatandaşı eşin, hakkında ölü kaydı düşüldükten sonra sağ olduğunun anlaşılması veya kendisinin çıkagelmesi hâlini de değerlendirmek gerekir. Yabancı eş, Türk vatandaşı eşin ölümüne kesin gözle bakılmasını gerektiren durumlar içinde kaybolmasından önce Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak için başvuruda bulunmuşsa sorun yoktur. Zira 5901 sayılı TVK m. 16/2 uyarınca, artık kendisi bakımından aile birliği içinde yaşama şartı zaten aranmamalıdır. Ancak Türk vatandaşı eşin, ölümüne kesin gözle bakılmasını gerektiren durumlar içinde kaybolmasından sonra başvuru gerçekleştirilmiş ve başvuru sonuçlanmadan önce Türk vatandaşı eş hakkında ölü kaydı düşülmüş olabilir. Daha sonra Türk vatandaşı eşin sağ olduğu anlaşılması halinde evlilik, geçmişe etkili olarak, ölüme kesin gözle bakılmasını gerektirecek durumun meydana geldiği tarihten itibaren sona ereceğinden, yabancı eşin başvurusu, başvuru koşulunu sağlamadığından reddedilecektir. Zira ortada mevcut bir evlilik bulunmamaktadır. Ölüm karinesinin evliliği sona erdirmesi ise konuya ilişkin kanunlar ihtilâfı kurallarına göre tespit

¹⁴⁶ Akipek, Akıntürk ve Ateş, *Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 251.

¹⁴⁷ Yağcıoğlu, “Ölüm Karinesi,” 848.

¹⁴⁸ Doktrinde, vatandaşlık başvurusundan önce Türk vatandaşı eşin ölümü hâlinde yabancı eşin artık hiçbir şekilde evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanamaması eleştirilmektedir: Giray, “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme,” 387.

edilecektir. Ölüm karinesi sonucunda ölmüş sayılmayla evliliğin sona ermesi de tıpkı gaiplikte olduğu gibi, MÖHUK m. 14/1 hükmüne tâbi olacaktır.¹⁴⁹

Yabancı eş hakkında ölüm karinesinin koşullarının gerçekleştiği ve hakkında ölü kaydı düşüldüğü durumlara da değinilmelidir. Öncelikle konuya ilişkin kanunlar ihtilâfî kurallarına bakılmalıdır. MÖHUK m. 11 uyarınca, kişi hakkında verilecek ölmüş sayılma kararı, kişinin kendi millî hukukuna tâbidir. Bu mümkün olmazsa kişinin mallarının Türkiye’de bulunması veya eşinin ya da mirasçılarından birinin Türk vatandaşı olması hâlinde ölmüş sayılma kararı Türk hukukuna göre verilir. Yabancı eşin, hakkında ölümün hüküm doğurmasından önce yaptığı başvuru, evliliğin sona erip ermemesine göre değerlendirilmelidir.

Yabancı eşin, millî hukukuna göre verilen ölmüş sayılma kararı, MÖHUK m. 14/1 çerçevesinde evliliği sona erdirmiyorsa ve vatandaşlık başvurusundan sonra ancak yetkili makam tarafından karar verilmeden önce sağ olduğu anlaşılırsa bu durumda yabancı eş bakımından aile birliği içinde yaşama şartının aranmaması gerektiğini düşünüyoruz. Zira yabancı eşin, ölümüne kesin gözle bakılmasını gerektirecek olay sonucunda eşinden ayrı kalması, mücbir sebep veya beklenmedik olay olarak addedilmeli ve evli kaldığı süre içerisinde, hakkında ölüm karinesinin işletildiği zaman zarfından önceki dönemde aile birliği içinde yaşayıp yaşamadığı tespit edilmelidir. Yabancı eş bakımından ölmüş sayılma kararının Türk hukukuna göre verilmesi hâlinde ise yukarıda Türk vatandaşı eş hakkında ölü kaydının düşülmesinde belirttiğimiz hususlar burada da aynen geçerli olacağından, yabancı eş hakkında ölü kaydı düşüldükten sonra sağ olduğu anlaşılabilir evliliği zaten sona ermiş olur. Dolayısıyla evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanmak için yapacağı başvuru, başvuru koşulunu sağlamadığından bahisle reddedilir.

E. Hükümlülük veya Tutukluluk Durumu

Eşlerin fiilen birlikte yaşayamaması söz konusu olabileceğinden, bu çerçevede özgürlüğü bağlayıcı nitelikte olan cezalar üzerinde durulacaktır. Hapis cezası, failin,

¹⁴⁹ Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, 258; Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 347; Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, 145; Akıncı ve Demir Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku*, 29. Benzer yönde bkz. Çelikel ve Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 258; Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 170.

işlediği suçun karşılığında kanunda öngörülen süre içerisinde özgürlüğünden yoksun bırakılması olarak ifade edilebilir.¹⁵⁰ Bir koruma tedbiri niteliğinde olan tutuklama ise şüpheli veya sanığın, kuvvetli suç şüphesinin mevcudiyetini gösteren somut deliller ile bir tutuklama nedeninin varlığı¹⁵¹ durumunda hâkim kararıyla özgürlüğünün sınırlandırılarak tutukevi olarak adlandırılan yere konulmasıdır.¹⁵²

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)¹⁵³ m. 46’da hapis cezaları; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezası olmak üzere üç şekilde düzenlenmiştir. Hapis cezalarının ceza infaz kurumlarında infaz edileceği açıktır. TCK m. 50’de, hükmedilen bir yıl veya daha az süreli olan ve kısa süreli hapis cezası olarak ifade edilen cezaya seçenek yaptırımlar da öngörülmüştür. Buna karşın, bu çalışma çerçevesinde eşlerin fiilen birlikte yaşayamaması söz konusu olduğundan ilgili seçenek yaptırımları incelemeyecek, kişinin hürriyetinden yoksun kaldığı cezaların aile birliği içinde yaşama olgusuna etkisini ele alacağız.

Kesinleşmiş hapis cezasına istinaden ceza infaz kurumuna veya tutuklu olarak tutukevine konulma sonucunda buralarda geçirilecek süreler fiilen birlikte yaşamayı imkânsız kılmaktadır. Belirtmek gerekir ki eşlerin fiilen birlikte yaşayabilmesini imkânsız kılan hükümlülük ve tutukluluk hâlleri, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması bakımından Türk vatandaşı eş çerçevesinde değerlendirilmelidir. Zira bu yolla vatandaşlık kazanmak için başvuran yabancı eşin hükümlü veya tutuklu olması, 5901 sayılı TVK m. 16 çerçevesinde millî güvenlik ve kamu düzenine aykırılık teşkil edecek, dolayısıyla başvuru reddedilecektir.¹⁵⁴ Nitekim TVKUİY m. 25/2-c’ye göre,

¹⁵⁰ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı (Seçkin Yayınları, 2024), 99.

¹⁵¹ Tutuklama nedeni olabilecek durumlar CMK’nın “Tutuklama nedenleri” başlıklı m. 100 hükmünde belirtilmiştir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 255-256.

¹⁵² Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 253.

¹⁵³ RG: 12.10.2004 - 25611.

¹⁵⁴ Danıştay, vermiş olduğu bir kararda; Türk vatandaşı eşin beş yıl hapis cezası almasının ve çeşitli suçlardan yirmi kadar suç kaydı olmasının, suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği, yabancı eşin Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmasına sırf bu nedenden ötürü engel teşkil etmeyeceğine hükmetmiştir: Danıştay 10. D., T. 26.10.2016, E. 2013/3979, K. 2016/3868. Karar için bkz. Erişim Tarihi: Şubat 26, 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>, Benzer yönde başka kararlar: Danıştay 10. D., T. 09.11.2020, E. 2016/3679, K. 2020/4610. Karar için bkz. Erişim Tarihi: Şubat 26, 2025, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>; Danıştay 10. D., T. 07.10.2020, E. 2015/4512, K. 2020/3534. Karar

başvuruda bulunan yabancı hakkında başvuru makamlarınca yapılan araştırma sonucunda, yabancının herhangi bir suçtan dolayı yargılamasının devam ettiği veya hükümlü ya da tutuklu olduğu anlaşıldığı takdirde başvurusu kabul edilmez.

Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen yabancının, bu doğrultudaki başvurusundan önce veya sonra, Türk vatandaşı eşin, hakkında kesinleşen hapis cezasına istinaden ceza infaz kurumuna girmesi veya tutukevine konulması, yabancı eşin bu yöndeki başvurusu üzerinde farklı sonuçlar doğurmayacaktır. Zira aile birliği içinde yaşama, mutlak surette fiilen birlikte yaşamayı gerektirmemektedir.¹⁵⁵ Danıştay tarafından verilen bir kararda ise; Türk vatandaşı eşin önce tutuklu, daha sonra hükümlü olarak cezaevinde bulunduğu sürede yabancı eşin ona düzenli olarak maddî destekte bulunduğu anlaşıldığı, ayrıca yabancı eşin Türk vatandaşı eşin ailesiyle aynı apartmanda yaşadığı ifade edilmiştir. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, eşlerin, fiilen aynı çatı altında olmasa da manevî olarak evlilik birliğini sürdürmeye devam ettiği, dolayısıyla yabancı eş açısından aile birliği içinde yaşama şartının gerçekleştiği belirtilmiştir.¹⁵⁶ Danıştay bu kararıyla, ilk derece mahkemesinin, Türk vatandaşı eşin tutuklu ve hükümlü olarak cezaevinde bulunması karşısında aile birliği içinde yaşama şartının gerçekleşmesinden söz edilemeyeceği yönündeki kararını, haklı

için bkz. Erişim Tarihi: Şubat 26, 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>. Danıştay'ın aksi yönde kararları da mevcuttur. Örneğin, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) tarafından verilen bir karara konu olayda; Türk vatandaşıyla evliliğinden iki çocuğu olan ve hâlihazırda evliliği devam eden yabancının, kendisi ile eşine yapılan mülâkat sonucu vatandaşlığı kazanmasına engel bulunmadığının belirlenmesine rağmen idarece yapılan soruşturma sonucu Türk vatandaşı eşin 6 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edildiği ve tutukluluk hâlinin devam ettiği tespit edilmiştir. Bu sebeple idarece Türk vatandaşı eşin mahkûmiyeti gerekçesiyle davacı yabancı eşin vatandaşlık başvurusu reddedilmiş, ilk derece mahkemesi ise vatandaşlığın kazanılmasında başvuru sahiplerinin taşıması gereken şartların yalnızca başvuru sahiplerinde bulunması gerektiği, Türk vatandaşı eşin de bu şartları taşımasının değerlendirme ölçütü olarak belirlenemeyeceği gerekçesiyle işlemi iptal etmiştir. Danıştay 10. Dairesi ise (T. 16.02.2015, E. 2011/10326, K. 2015/493) mevzuatta öngörülen başvuru şartlarının yalnızca başvuran yabancı açısından değil, her iki eşi de kapsayacak biçimde incelenmesi gerekliliğinin, devletin vatandaşlık konusunda hükûmranlık hakkının bir sonucu olduğunu belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuş, Danıştay İDDK da bozma kararını onamıştır: Danıştay İDDK., T. 17.01.2018, E. 2015/4972, K. 2018/23. Karar için bkz. Erişim Tarihi: Mart 13, 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>.

¹⁵⁵ Aynı yönde bkz. Eroğlu, “Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramlarının Değerlendirilmesi,” 1980.

¹⁵⁶ Danıştay 10. D., T. 10.03.2021, E. 2016/13579, K. 2021/1030. Karar için bkz. Erişim Tarihi: Şubat 27, 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>.

olarak, bozmuştur.¹⁵⁷ Bir başka kararda da; ilk derece mahkemesince, Türk vatandaşı eşin hapse girmesi nedeniyle aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmadığından bahisle yabancının vatandaşlık talebi reddedilmiş ise de evliliğin geçerli bir evlilik olduğu göz önüne alındığında, iyi niyetli olan yabancının sırf eşi suç işleyerek hapse girdiği için mağdur edilmesinin işlemediği bir suçtan dolayı cezalandırılması neticesini doğuracağı ifade edilmiş ve idarenin başvuruya ilişkin ret işlemi iptal edilmiştir. Danıştay da ilk derece mahkemesinin bu kararını onamıştır.¹⁵⁸ Belirtilen Danıştay kararları, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasında aile birliği içinde yaşama şartına ilişkin oldukça önemli kararlardır. Kararlarda, aile birliği içinde yaşamamanın, eşlerin ne olursa olsun fiilen bir arada yaşamaları anlamına gelmeyeceği, manevi anlamda aile olma duygusunun önem arz ettiği vurgulanarak oldukça isabetli değerlendirmelere yer verilmiştir.¹⁵⁹ Netice itibarıyla, kanaatimizce, aile birliği içinde yaşamamanın ne olursa olsun fiilen birlikte yaşamayı gerektirmediği, hayatın olağan akışı içerisinde bazı sebeplerle, bunun mümkün olmayacağı açık olup; manevi olarak aile olma duygusunun ortada olduğu durumlarda eşlerin aile birliği içinde yaşadıklarının kabulü gerekmektedir. Elbette bu noktada yetkili makamın söz konusu durumları titizlikle araştırması önem arz etmektedir.

Uygulamada¹⁶⁰, Türk vatandaşı eşin cezaevinde veya tutukevinde bulunması neticesinde eşlerin fiilen birlikte yaşayamamalarının, aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmadığı anlamına gelmeyeceği kabul edilmektedir. Bu gibi durumlarda, cezaevinde veya tutukevinde bulunan Türk vatandaşa eşe bir mülakat formu gönderilmekte ve bu çerçevede edinilen bilgilerle aile birliği içinde yaşama şartının sağlanıp sağlanmadığına

¹⁵⁷ Söz konusu bozma kararının isabetli olduğu yönünde bkz. Ümit ve Şensöz Malkoç, “Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi,” 101.

¹⁵⁸ Danıştay 10. D., T. 28.12.2020, E. 2016/1913, K. 2020/6958. Karar için bkz. Erişim Tarihi: Şubat 27, 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>.

¹⁵⁹ Bölge idare mahkemeleri kararlarında da Türk vatandaşı eşin tutuklu veya hükümlü olmasının genellikle kamu düzeni ve millî güvenlik bakımından ele alındığı, bu durumun yabancı eşin başvurusunun reddini gerektirmeyeceği, aksi hâlde suçta ve cezada şahsîlik ilkesine aykırılık teşkil edeceği belirtilmiştir: Çözme, *Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması*, 99. Konuya ilişkin bölge idare mahkemesi kararları için bkz. Çözme, *Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması*, 99, dn. 365.

¹⁶⁰ Uygulamaya ilişkin bilgiler, Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü ile 27.10.2025 tarihinde yapılan sözlü görüşmeye istinaden elde edilmiştir.

kanaat getirilmeye çalışılmaktadır. Söz konusu formda, kişinin; eşini evlilik öncesi dönemde ne kadar süre tanımış olduğu, eşinin kişisel özelliklerini bilip bilmediği, eşin Türkçe bilmiyorsa ortak dil olarak hangi dili kullandıkları, eşinin birinci derece yakınlarını tanıyıp tanımadığı ve bunlardan bazılarının adreslerini bilip bilmediği gibi sorular yer almaktadır. Anlaşılacağı üzere, uygulamada da idare, eşlerin fiilen birlikte yaşayamamasına yol açan, Türk vatandaşı eşin cezaevinde veya tutukevinde bulunduğu durumları, aile birliği içinde yaşama şartının sağlanmadığı şeklinde yorumlamamaktadır. Aile birliği içinde yaşama şartının sağlanıp sağlanmadığı hakkında kanaat oluşturmak için somut olayın gerektirdiği inceleme ve soruşturmayı yapmaktan kaçınmayan idarenin bu tavrının yerinde ve olumlu bir tutum olduğu kanısındayız.

F. Mesleğin İcrası, Eğitim ve Tedavi Gibi Durumlar

Günümüzde kişiler, eğitim, iş, tedavi gibi amaçlarla başka ülkelere seyahat edebilmektedir. Bundan başka, kişiler, söz konusu durumlar sebebiyle kendi ülkelerinde de ikâmet ettikleri şehirlerden başka şehirlerde bulunabilmektedir. Nitekim askere gitmek, daha iyi tedavi olanaklarının bulunduğu büyük şehirlerde bulunmak veya meslek gereği başka bir şehirde bulunmak (örneğin, mevsimlik işçilik) gibi geçici nitelikte yer değiştirmeler söz konusu olabilir. Bu çerçevede Anayasanın “Yerleşme ve seyahat hürriyeti” başlıklı m. 23 hükmünde herkesin yerleşme ve seyahat hürriyetine sahip olduğu, vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin ancak hâkim kararıyla ve suç soruşturması veya kovuşturması sebebine bağlı olarak sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, Anayasa m. 62’de devletin, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin sağlanması için gereken tedbirleri alacağı belirtilmiştir.

Anlaşılacağı üzere, anılan düzenlemeler, günümüz dünyasında insanların sıklıkla yer değiştirebileceği ve bazı amaçlar çerçevesinde farklı ülkelerde yaşayabileceği gerçeği göz önünde bulundurularak ihdas edilmiştir. Nitekim hayatın olağan akışı içerisinde kişilerin, mesleklerini icra etmek, eğitimlerini sürdürmek ve tedavi olmak gibi nedenlerle farklı bir ülkede bulunmaları ve bu sebeple eşleriyle fiilen birlikte yaşayamamaları söz konusu olabilir. Ancak aile olma duygusu devam ettiği sürece, örneğin eşlerin sıklıkla telefonla veya videolu aramalarla görüşmeleri, belli periyotlarda fiziken de bir araya gelmeleri gibi durumlarda eşlerin aile birliği içinde yaşadıklarının kabulü gerekir.

Dolayısıyla bu gibi sebeplerle eşlerin fiilen birlikte yaşayamaması, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılması hususunda aile birliği içinde yaşama koşuluna halel getirmeyecektir. Yetkili makamca yapılacak araştırmada, eşler arasındaki aile olma duygusunun mevcudiyeti tespit edildiği takdirde aile birliği içinde yaşama şartının gerçekleştiğinin kabulü yerinde olacaktır. İdare, aile birliği içinde yaşama şartı özelinde takdir yetkisini haiz olmasa da somut olayı yorumlayarak buna göre karar verebilecektir. Yine de TVKUIY’de veya idareye bu konuda çıkarılacak özel yönergelerde söz konusu durumlara ilişkin düzenlemelere yer verilmesi faydalı olacaktır.

Somut bir olayda, idarenin, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak üzere yapılan başvuruyu aile birliği içinde yaşama şartının eksikliği sebebiyle reddetmesinin ardından konu yargıya taşınmıştır. İlk derece mahkemesince, davacı yabancı eş ile Türk vatandaşı eşin aynı çatı altında bir arada yaşamadıkları ifade edilse de yabancı eşin, Türk vatandaşı eşinin çalıştığı yerde aynı zamanda yirmi dört saat esasına göre bekçilik yaptığı, evin güvenliğinin davacının eşi tarafından sağlandığı, zaman zaman kendisinin de eşinin çalıştığı yere giderek bulunduğu yerin temizliğini yaptığı, ayrıca eşinin diğer ihtiyaçlarını karşıladığı belirtilmiştir. Dolayısıyla Türk vatandaşı eşin yaptığı işin, diğer eşin sürekli biçimde kendisiyle aynı çatı altında birlikte yaşamasına imkân vermediği, ek olarak Türk vatandaşı eş tarafından kendisinin ikamet edebilmesi için şehir merkezinde bir ev kiralandığı ve yabancı eşin burada ikamet ettiği, Türk vatandaşı eşin de gelip bu evde ara sıra kaldığı, ev kirasının da düzenli ve eksiksiz ödendiği, ev sahibi ile komşuların kendisinden herhangi bir şikayetlerinin olmadığı ve komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu ifade edilerek idarece verilen ret kararı iptal edilmiştir.¹⁶¹

¹⁶¹ Ankara 15. İdare Mahkemesi, T. 28.05.2012, E. 2011/1795, K. 2012/779 (Karar metni yayımlanmamıştır). Ne var ki bu hususun tespiti için konu dikkatlice araştırılmalı ve yetkili makamlarca düzenlenecek tutanaklar somut verilere dayanmalı, şüphe içermemelidir. Bu nedenle ilk derece mahkemesinin belirtilen kararı temyiz edilmiş ve dosya kapsamında yapılan araştırmalarda, işverenin tarafların evliliğini bilmediği, yabancı eşe ait bir eşyanın da eşinin çalıştığı yerde bulunmadığı, evlilik öncesinde yabancı eşin fuhuş yaparak geçimini sağladığı, Türk vatandaşı eşin ise bu evlilikten pişman olduğu ancak vicdanî kaygılarla evliliğini devam ettirdiğinin anlaşıldığı, sonuç olarak aile birlikteliğinin bulunmadığı tespitlerine değinilerek yabancı eşin Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmasının uygun olmayacağı doğrultusunda kanaat bildirilmiştir. Ek olarak, davacı ve eşi ile yapılan mülakat ve konuya ilişkin emniyet değerlendirmesi göz önünde bulundurularak hazırlanan VBİK raporunda da eşlerin birlikte yaşamadığı ve evliliğin Türk aile yapısı, gelenek ve göreneklerine uygun olmadığını anlaşılmamasından hareketle Danıştay, ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Karar için bkz. Danıştay 10. D., T. 13.10.2015, E. 2012/5540, K. 2015/4312. Karar için bkz. Erişim Tarihi: Mart 1, 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>.

SONUÇ

5901 sayılı TVK’da Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasının aslî koşullardan biri olan “aile birliği içinde yaşama” şartının temeli, 2003 yılında 403 sayılı Kanunda yapılan değişikliktir. Bu değişiklikle söz konusu şekilde vatandaşlık kazanmada “fiilen birlikte yaşama” koşulu kabul edilmiştir. Bu koşulun 5901 sayılı TVK’daki yansıması olan “aile birliği içinde yaşama” koşuluyla, kanun koyucu hem muvazaalı evliliklerin önüne geçmeyi hem evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılması müessesesinin kötüye kullanılması engellemeyi amaçlamış, bu yüzden yabancıya Türk vatandaşlığını kazandıracak evliliğin gerçek bir evlilik olmasını aramıştır. Kanunda belirtilen “aile birliği içinde yaşama” kavramından ne anlaşılması gerektiği ise net bir şekilde açıklanmadığı gibi, kavramın kullanımında da yeknesaklık bulunmamaktadır. Anayasada “aile birliği”, TMK’da “evlilik birliği”, 5901 sayılı TVK’da ise hem “aile birliği” hem “evlilik birliği” kavramı kullanılmaktadır. Ayrıca 2003 yılında 403 sayılı TVK’da değişiklik yapılarak kabul edilen “fiilen birlikte yaşama” şartına ilişkin, daha sonra kabul edilen 2004 tarihli Yönetmelikte “mücbir sebepler dışında fiilen bir arada yaşamak” ibaresi yer almaktadır. Böylelikle kanun koyucu “fiilen birlikte yaşama” koşulunun katı biçimde uygulanarak hakkaniyetsiz sonuçların doğmasına engel olmak istemiştir. Konunun ayrı bir yönetmelikle düzenlenme gereği de bu ihtiyacın bir sonucudur. 5901 sayılı TVK’da “aile birliği içinde yaşama” ibaresinin tercih edilmesinin de aynı ihtiyaç sonucu olduğu kanısındayız.

Kanunda öngörülen “aile birliği içinde yaşama” şartına ilişkin olarak, bu ibarenin, 403 sayılı TVK’daki “fiilen birlikte yaşamak” ibaresine kıyasla, evlilik birliğinin katı kurallarına karşı daha yumuşak bir izlenim uyandırdığını düşünüyoruz. Dolayısıyla 5901 sayılı TVK’da “fiilen birlikte yaşama” yerine “aile birliği içinde yaşama” ibaresinin tercih edilmesinin isabetli olduğu kanısındayız. Öte yandan, 403 sayılı TVK çerçevesinde Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına ilişkin 2004 tarihli Yönetmelik ihdas edilmiş ve bu düzenlemede konuya ilişkin detaylı hükümlere yer verilmiştir. Buna karşın, aynı durum 5901 sayılı TVK’da bu şekilde vatandaşlık kazanılması bakımından mevcut değildir. Zira 5901 sayılı TVK’da aile birliği içinde yaşama şartı öngörülse de bu hususta ne TVKUIY’de ne madde gerekçesinde bir açıklık bulunmaktadır. Bu sebeple hem

uygulamada hem yargı kararlarında konuya ilişkin çelişkili yaklaşımlar mevcuttur. Dolayısıyla TVKUİY’de düzenlemeler yapılarak konunun açıklığa kavuşturulması, hukukî belirlilik ve güvenlik ilkelerine de hizmet etmesi bakımından yerinde olacaktır.

Vatandaşlık, devletin hükümrانlık yetkisini ilgilendirdiğinden ve bir tarafı devlet olan kamu hukuku karakterli bir ilişki olduğundan, bu konudaki kararlarda idarenin takdir yetkisi mevcuttur. Bu çalışmada, yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanılmasında idarenin mutlak bir takdir yetkisi söz konusu olsa da sırf aile birliği içinde yaşama koşuluna ilişkin idarenin takdir yetkisi değerlendirilmiştir. İdare hukuku açısından, “aile birliği içinde yaşama” ibaresi esasen belirsiz bir hukukî kavram niteliğindedir. Türk idare hukuku doktrini çerçevesinde, belirsiz hukukî kavramlarda takdir yetkisini kabul eden ve kabul etmeyen görüşler mevcuttur. Aile birliği içinde yaşama koşulu, evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasında idarî işlemin sebep unsurunu teşkil etmektedir. Takdir yetkisi ise idarî işlemin konu unsuruna ilişkindir. Dolayısıyla bu hususta belirsiz hukukî kavramların idareye takdir yetkisi vermediğini kabul ediyoruz. Belirsiz hukukî kavramların idareye takdir yetkisi vermeyeceğini kabul eden iki görüş -tek doğru çözüm ve değerlendirme marjı- mevcuttur. Tek doğru çözüm görüşünde, idarenin karar üzerinde herhangi bir serbestîsinin bulunmadığı kabul edilmekte ve bağlı yetkinin söz konusu olduğu kabul edilmektedir. Danıştay içtihatlarında da belirsiz hukukî kavramların mevcudiyeti hâlinde tek doğru çözüm görüşü esas alınmakta ve bağlı yetkinin olduğu kabul görmektedir. Değerlendirme marjı görüşünde ise kavramın somut olaya uygulanması ve idarenin belli ölçüde bir değerlendirme yapması gerektiği kabul görmektedir. Elbette bu değerlendirmenin takdir yetkisi boyutuna varmaması gerekmektedir. Belirsiz hukukî kavramlarda takdir yetkisinin bulunmadığını kabul eden her iki görüş çerçevesindeki değerlendirmeler ve kararlar idarî yargı denetimine tâbidir. Anayasa m. 125/4 uyarınca, bu denetim, ancak hukukîlik denetimi ile sınırlı olacaktır.

Bu çalışmada aile birliği içinde yaşama şartı, fiilen birlikte yaşamayı imkânsız kılan bazı haller bakımından da ele alınmıştır. Bu çerçevede öncelikle ayrılık hâlinin aile birliği içinde yaşama şartına, başka bir deyişle, Türk vatandaşlığının evlenme sebebiyle kazanılmasına etkisi incelenmiştir. Ayrılık kararı verilmesi evlilik birliğini sona erdirmemektedir. Dolayısıyla Türk vatandaşlığının söz konusu şekilde kazanılmasına

ilişkin başvurudan sonra (başvuru, inceleme ve soruşturma aşamalarından sonra) ayrılık kararı verilmiş olması hâlinde ne olacaktır sorusunun yanıtlanması gerekmektedir. Ayrılık hâlinde, aile birliği içinde yaşama şartının, ayrılık süresince tatil olacağı; ancak tarafların boşanması hâlinde evlilik sona ereceğinden aile birliği içinde yaşama şartının gerçekleşmeyeceği kanısındayız. Zira bu durumda evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanılmasında başvuru şartı sağlanmamış olacaktır. Tarafların ayrılık kararından sonra ortak hayatı yeniden tesis etmesi ihtimalinde ise aile birliği içinde yaşama hususu, kaldığı yerden devam edecektir kanısındayız.

Boşanma açısından ise özellikle Türk vatandaşı eşin kusuruna dayanılarak açılan boşanma davalarının (zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk gibi) aile birliği içinde yaşama koşulunu nasıl etkileyeceği önem arz etmektedir. Bu durumlarda yabancı eşten, evliliği devam ettirmesinin beklenemeyeceği, bunun insan haklarıyla da bağdaşmayacağı kanısındayız. Bu sebeple, Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak isteyen yabancının, boşanma davası açmadan önce vatandaşlık kazanmak için başvuruda bulunması gerekmektedir. Zira dava açıldıktan sonra vatandaşlık başvurusunda bulunulursa bu husus aile birliği içinde yaşama şartına hâlel getirecektir. Dolayısıyla evlilik boşanmayla son bulmadan önce yetkili makamca yabancının başvurusu hakkında karar açıklanmalıdır. Aksi durum, bu yolla vatandaşlık kazanılmasında başvuru şartlarından olan evliliğin devam ediyor olması şartını ortadan kaldıracaktır. Dolayısıyla Türk vatandaşı eşin kusuruna dayanan boşanmalarda, yabancı eşin aile birliği içinde yaşama şartını sağlanmış olduğunun kabulünün isabetli olacağını düşünüyoruz. Bu yönde, 5901 sayılı TVK m. 16/2'deki gibi -bu koşulun aranmayacağına ilişkin- bir düzenlemenin yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Gaiplik ve ölüm karinesi bakımından, söz konusu durumlar geçmişe etkili sonuçlar doğuracağından, yabancı eşin bu durumlar yaşanmadan önce Türk vatandaşlığını evlenme sebebiyle kazanmak üzere başvuruda bulunması gerekmektedir. Ölüm karinesi sonucunda kişi hakkında ölü kaydı düşülmesi ise zaten 5901 sayılı TVK m. 16/2 çerçevesinde değerlendirilecektir. Dolayısıyla başvurudan sonra, Türk vatandaşı eş hakkında ölüm karinesi şartları gerçekleşip de ölü kaydı düşülürse aile birliği içinde

yaşama şartı aranmayacaktır. Gaiplik kararı ise ölüm karinesine kıyasla daha farklı bir müessesedir. Gaiplik hâlinde evlilik kendiliğinden sona ermez. Bunun için ayrıca evliliğin feshinin de talep edilmesi gerekmektedir. Ancak gaiplik hâlinde de tıpkı ölüm karinesindeki gibi, Türk vatandaşı eşin ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya kendisinden son haber alındığı günden önce evlenme sebebiyle vatandaşlık kazanmak için başvuruda bulunulmalıdır. Başvurunun ardından yetkili makamca karar verilmeden önce mahkeme tarafından Türk vatandaşı eşin gaipliğine hükmedilirse artık yabancı eş bakımından aile birliği içinde yaşama şartının aranmaması gerekeceği kanısındayız. Zira gaiplik kararı ile Türk vatandaşı eşin ölüm tehlikesinin meydana geldiği veya kendisinden son haber alındığı günden itibaren eşlerin aile birliği içinde yaşamaları mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla 5901 sayılı TVK m. 16/2'deki gibi bir düzenleme ihdas edilmesinin isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Fiilen birlikte yaşamanın mümkün olmadığı ve bunda yabancı eşin kusurunun veya hatasının bulunmadığı durumların aile birliği içinde yaşama şartına etkisi, Türk vatandaşı eşin hükümlü veya tutuklu olması hâlleri bakımından da ele alınmıştır. Bu hâllerde, eşlerin sınırlı da olsa görüşebildiği veya iletişimlerine bir şekilde devam ettikleri durumlarda manevi olarak aile olma duygusunun mevcudiyetinin söz konusu olması aile birliği içinde yaşama şartının gerçekleşmiş olduğunun kabulünü gerektirmektedir.

Eşlerin, mesleğin icrası, eğitim, tedavi veya askerlik gibi durumlar neticesinde birbirlerinden ayrı kalmaları, diğer bir deyişle, fiilen birlikte yaşayamamaları da söz konusu olabilir. Aile birliği içinde yaşama, ne olursa olsun fiilen birlikte yaşamayı gerektirmeyip, hayatın olağan akışı içerisinde bazı sebeplerle bunun mümkün olmayacağı açıktır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda da manevi olarak aile olma duygusunun varlığı, aile birliği içinde yaşama şartının sağlandığı anlamına geleceği kanaatindeyiz. Elbette bu husus, idare tarafından gerçekleştirilecek inceleme ve soruşturma sonucunda belirlenecektir.

KAYNAKÇA

- Acun Mekengeç, Merve. “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi.” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 43, S. 1 (2023): 233-283.
- Akıncı, Ziya ve Demir Gökyayla, Cemile. *Milletlerarası Aile Hukuku*. İstanbul. Vedat Kitapçılık, 2010.
- Akıntürk, Turgut ve Ateş, Derya. *Türk Medenî Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku*. 25. Baskı, Beta Yayınevi, 2024.
- Akipek, Jale G., Akıntürk, Turgut ve Ateş, Derya. *Türk Medenî Hukuku Birinci Cilt Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*. 18. Baskı, Beta Yayınevi, 2022.
- Akyılmaz, Bahtiyar. “Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi.” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 1, S. 1 (1998): 23-57.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Sezginer, Murat ve Kaya, Cemil. *Türk İdare Hukuku*. 18. Baskı, Seçkin Yayınları, 2024.
- Arat Özkaya, Nilay. *Türk İdare Hukuku’nda İdarenin Hukuk Sınırları İçinde Hareket Serbestisi “Takdir Yetkisi” ve Bunun Sınırları Üzerinde Bir İnceleme*. Beta Yayınevi, 2015.
- Aybay, Rona. *Vatandaşlık Hukuku*. 3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Aybay, Rona, Özbek, Nimet ve Ersen Perçin, Gizem. *Vatandaşlık Hukuku*. Siyasal Kitabevi, 2019.
- Azrak, Ali Ülkü. “İdari Yargı Denetiminin Sınırı Olarak İdarenin Takdir Yetkisi.” *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi* 6, S. 1-3 (1985): 17-28.
- Azrak, Ali Ülkü. “Yargı ve İdare: İki Fonksiyonun Karşılaştırılması Üzerine Teorik Bir Deneme.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 34, S. 1-4 (1968): 129-155.
- Bilge, Özge. “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması.” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

- Boulanger, Özge Didem. “İdari İşlemin Sebep Unsuru.” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Çelik, Fatma Elif. “Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşı Olma Taleplerinden Doğan uyuşmazlıklara İlişkin Yargılamalarda Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kısıtası.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 49 (2022): 389-424.
- Çelikel, Aysel ve Erdem, B. Bahadır. *Milletlerarası Özel Hukuk*. 17. Baskı, Beta Yayınevi, 2021.
- Çözme, Rıza Furkan. *Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması*. Yetkin Yayınları, 2021.
- Doğan, Vahit. “Aile Hukukundan Kaynaklanan Vatandaşlık Hukuku Sorunları.” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Atâ SAKMAR’a Armağan)*, S. 1 (2011): 241-263.
- Doğan, Vahit. *Milletlerarası Özel Hukuk*. 8. Baskı, Savaş Yayınevi, 2022.
- Doğan, Vahit, Yılmaz, Alper Çağrı ve Ayhan İzmirli, Lale. *Türk Vatandaşlık Hukuku*. 19. Baskı, Rehber Yayıncılık, 2023.
- Dural, Mustafa, Ögüz, Tufan ve Gümüş, Mustafa Alper. *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. 12. Baskı, Filiz Kitabevi, 2016.
- Dural, Mustafa, Ögüz, Tufan ve Gümüş, Mustafa Alper. *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. 18. Baskı, Filiz Kitabevi, 2024.
- Erdem, B. Bahadır. *Türk Vatandaşlık Hukuku*. 9. Baskı, Beta Yayınevi, 2022.
- Erdem, Jülide Gül. “Danıştay Kararları Işığında İdarenin Takdir Yetkisi Kavramı.” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Erdem, Jülide Gül. “Türk ve Alman İdare Hukuku Öğretilerinde Belirsiz Hukuki Kavramlar.” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10, S. 1 (2019): 61-72.
- Eroğlu, Erman. “Güncel Yargı Kararları Işığında Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramlarının İdarenin Takdir Yetkisi

- Bağlamında Değerlendirilmesi.” *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Özel Sayı: Prof. Dr. Mustafa Avcı’ya Armağan)* 6, S. 2 (2024): 1974-2008.
- Erten, Rifat. “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması.” içinde *Prof. Dr. Fırat ÖZTAN’a Armağan I. Cilt*. Turhan Kitabevi, 2010: 917-959.
- Erten, Rifat. “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı’nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler.” *Ankara Barosu Dergisi*, S. 4 (2008): 36-61.
- Giray, Faruk Kerem. “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme.” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Atâ SAKMAR’a Armağan)*, S. 1 (2011): 381-402.
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku Cilt I*. 3. Baskı, Ekin Yayınevi, 2019.
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*. 10. Baskı, İmaj Yayıncılık, 2015.
- Güner, Cemil. “İdari Bir Kurul Olarak Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu.” *Türk İdare Dergisi*, S. 501 (2025): 79-109.
- Güngör, Gülin. *Tâbiyet Hukuku*. 12. Baskı, Yetkin Yayınları, 2024.
- Güngör, Gülin. “The Acquisition of Turkish Nationality by Way of Marriage Following the June 2003 Amendment.” *Ankara Law Review* 1, S. 1 (2004): 29-49.
- Güngör, Gülin. *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*. 2. Baskı, Yetkin Yayınları 2021.
- Kalabalık, Halil. *İdare Hukuku Dersleri Cilt-II*. 6. Baskı, Seçkin Yayınları, 2024.
- Kaya, Cemil. “Danıştay İçtihatlarında Hükümet Tasarrufu Teorisinden Devletin Hükümranlık / Egemenlik Hakkı Teorisine.” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7 (2016): 637-663.
- Kaya, Cemil. *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*. 3. Baskı, On İki Levha Yayınevi, 2021.
- Nomer, Ergin. *Devletler Hususî Hukuku*. 23. Baskı, Beta Yayınevi, 2021.
- Nomer, Ergin. *Türk Vatandaşlık Hukuku*. 31. Baskı, Filiz Kitabevi, 2023.

- Özbek, Veli Özer, Doğan, Koray ve Bacaksız, Pınar. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 17. Baskı, Seçkin Yayınları, 2024.
- Özel, Sibel, Erkan, Mustafa, Pürselim, Hatice Selin ve Karaca, Hüseyin Akif. *Milletlerarası Özel Hukuk*. 3. Baskı, On İki Levha Yayınevi, 2024.
- Özgür, Çiçek. “Muvazaalı Evlenmelerin Türk Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 42 (2020): 307-340.
- Sargın, Fügen. “Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda Değişiklik Yapan 2003 Tarihli ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 53, S. 1 (2004): 27-63.
- Seçkin, Sinan ve Üstün, Gül. “İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi.” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı: Mehmet Akif Aydın’a Armağan)* 21, S. 2 (2015): 509-533.
- Şanlı, Cemal, Esen, Emre ve Ataman-Fıganmeşe, İnci. *Milletlerarası Özel Hukuk*. 11. Baskı, Beta Yayınevi, 2024.
- Tanrıbilir, Feriha Bilge. “Evlenme ve Vatandaşlık.” *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, S. 1 (2020): 3019-3049.
- Tekinalp, Gülören. *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*. 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2020.
- Turhan, Turgut ve Tanrıbilir, Feriha Bilge. *Vatandaşlık Hukuku*. 4. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017.
- Tüysüz, Cemre. “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi.” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, S. 1 (2022): 48-65.
- Ulu, Güher. “İdari İşlemin Sebep unsuru ve Yargısal Denetimi.” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- Uyanık, Ece. “Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararıyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi.” *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, S. 2 (2021): 493-522.

Ümit, Ayşe İclal ve Şensöz Malkoç, Ebru. “Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi.” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Dergisi* 2, S. 3 (2024): 95-115.

Yağcıoğlu, Ali Haydar. “Ölüm Karinesi.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24, S. 2 (2022): 833-885.

Yılmaz, Ejder. *Hukuk Sözlüğü*. 10. Baskı, Yetkin Yayınları, 2011.

Yılmaz, Mustafa. “Karşılaştırmalı Hukukta İdarenin Değerlendirme Yetkisi (Marjı) ve Yargısal Denetimi.” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, S. 214 (2023): 627-678.